

AMOS OZ

Iznenada u
dubini šume

FRAKTURA

Iznenada u dubini šume

Od istog autora u izdanju Frakture:

Kako izliječiti fanatika

Priča o ljubavi i tmini

Pantera u podrumu

Amos Oz

Iznenada u dubini šume

prevela s hebrejskog Laila Šprajc

Fraktura

Suddenly in the Depths of the Forest © Amos Oz, 2005

Prvo izdanje *Pitom Be-Omek Ha-Yarr* Keter Publishing House, Jeruzalem, Izrael, 2005.

© za hrvatsko izdanje Fraktura, 2011.

© za prijevod Laila Šprajc i Fraktura, 2011.

Sva prava pridržana. Nijedan dio ove knjige ne smije se reproducirati u bilo kojem obliku bez prethodnog dopuštenja nakladnika.

ISBN 978-953-266-209-2

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 760455

Ova knjiga posvećena je Dinu, Nadavu, Alonu
i Yael, predivnima i voljenima, koji su mi
pomogli ispričati ovu priču dodavši svoje
ideje, prijedloge i iznenađenja.

1

Učiteljica Emanuela objašnjavala je razredu kako izgleda medvjed, kako dišu ribe, kakve zvukove ispušta hijena noću. U učionici je i vješala slike životinja i ptica. Većina djece joj se rugala, jer nikada u životu nisu vidjeli niti jednu životinju. Mnogi od njih nisu baš vjerovali da na svijetu postoje takva stvorenja. Barem ne u našem okruženju. Osim toga, znali su govoriti, učiteljica u cijelom selu nije uspjela naći bračnog druga i zbog toga joj je glava puna lisica, vrabaca i raznih drugih izmišljotina koje samci umišljaju od silne samoće.

Samo je maleni Nimi, zbog priča učiteljice Emanuele, noću počeo snivati o životinjama. Gotovo cijeli razred mu se smijao kada bi došavši, kao prvu stvar ujutro, ispričao kako su se njegove smeđe cipele, koje noću stoje kraj njegova kreveta, u mraku pretvorile u dva ježa, i cijelu noć puzale i istraživale po sobi, a ujutro, kada je otvorio oči, iznenada opet postale samo cipele koje mirno stoje ispod kreveta.

Drugom prilikom su ga u ponoć crni šišmiši ponijeli na svojim krilima kroz zidove kuće u nebo ponad sela, planina i šuma, sve do začaranog dvorca.

Nimi je bio pomalo rastreseno dijete, gotovo uvijek prehladeno. Pored toga, imao je velik razmak između stršećih prednjih zuba. Taj su zjap djeca znala nazivati odlagalištem za otpad. Svako je jutro Nimi dolazio u razred, prepričavajući svoj novi san, i svako su mu jutro govorili, prestani, dosadio si nam, zatvori više tu svoju rupu za smeće. Kada nije prestajao, zadirkivali bi ga.

Ali Nimi se, umjesto da bude povrijeđen, i sam pridružio rujanju. Uvlačio bi šmrklje i gutao ih, te s pretjeranim veseljem nazivao sam sebe svim onim imenima koja su mu djeca nadijevala: odlagalište za otpad, sanjar, cipela-jež.

Maja, kći pekarice Lilie, sjedila je u razredu iza Nimija šapćući mu nekoliko puta: Nimi. Slušaj. Sanjaj što god želiš, životinje, djevojčice, no šuti. Ne pričaj o tome. Ne isplati se.

Mati je rekao Maji, ne razumiješ, Nimi sanja sve te snove upravo kako bi o njima mogao pričati. Uostalom, njegovi snovi ne prestaju ni kada se ujutro probudi.

Nimija je baš sve zabavljalo i uzbuđivalo: razbijena šalica u kuhinji i pun Mjesec, ogrlica učiteljice Emanuele i njegovi veliki zubi, gumbi koje je zaboravio zakopčati i fijuk vjetra u šumi, sve što postoji i dešava se Nimija je zabavljalo. U svakoj je stvari našao razlog za smijeh.

Sve dok jednom nije pobjegao iz razreda i sela te se sam zaputio u šumu. Dva do tri dana za njim su tragali gotovo svi mještani. Tjedan do deset dana tražili su ga čuvari. Nakon toga, još su samo njegovi roditelji i sestra nastavili potragu.

Nimi se nakon tri tjedna vratio, mršav i iscrpljen, sav izranjavan i izgreben, njišteći od silnog oduševljenja i razdraganosti. Od tog trenutka maleni Nimi nije prestajao njištati i više nije govorio: ni jednu jedinu riječ nije izgovorio od svoga povratka iz šume, samo se bos i u dronjcima vrzmao seoskim uličicama, prehladen, pokazujući svoje zube i rupu među njima, tumarajući dvorištima iza kuća, penjući se po drveću i stupovima, njišteći cijelo vrijeme, dok mu je, zbog alergije, desno oko suzilo bez prestanka.

Nije bilo moguće vratiti ga u školu zbog bolesti njištalice. Djeca su po povratku iz škole namjerno njištala kako bi ga

navela da i on učini isto. Zvali su ga Nimi Ždrijebe. Liječnik se nadao da će stvar minuti s vremenom: možda je tamo u šumi doživio nešto što ga je preplašilo ili izbezumilo i zato sada boluje od njištalice.

Maja je kazala Matiju: možda bismo ti i ja trebali nešto poduzeti? Pokušati mu pomoći? Mati joj je odgovorio: Pusti, Majo. Uskoro će ih to proći. Uskoro će ga zaboraviti.

Kada su ga djeca tjerala rugajući mu se i bacajući na njega šišarke i kore drveta, maleni je Nimi bježao njišteći. Penjao se visoko, na grane najbližeg drveta i otamo bi, iz krošnje, njištao na njih, s jednim okom koje je suzilo i prevelikim prednjim zubima. I katkada bi se usred noći činilo kao da se u selu izdaleka čuje njegovo njištanje u tami.

2

Selo je bilo sivo i otužno. Okruživale su ga samo planine i šume, oblaci i vjetar. U blizini nije bilo drugih sela. Gotovo nikada u selo nisu dolazili gosti, ni slučajni prolaznici se ovdje nisu zaustavljali. Trideset ili četrdeset malih kuća bilo je razbacano na padini zatvorene kotline, iznad koje su se uzdizale strme planine. Samo je, između planina, sa zapadne strane postojao mali rascjep kojim je do sela vodio jedini put, put koji se nikuda nije nastavljao, jer dalje nije bilo kuda: ovdje je svijet završavao.

Rijetko je ovamo dolazio neki zalutali obrtnik ili piljar, ili pak samo neki izgubljeni prosjak. No niti jedan prolaznik nije ostajao duže od dvije noći, jer selo je bilo ukleto: ovdje je uvijek vladala čudna tišina, krava nije mukala, magarac nije njakao, ptica nije cvrkutala, jato divljih pataka nije preletjelo praznim nebom, čak su i mještani malo razgovarali međusobno, samo o najnužnijim stvarima. Čulo se samo žuborenje rijeke, danju i noću, snažne rijeke koja je vijugala planinskim šumama. Ostavljajući bijelu pjenu na obalama, prolazila je rijeka selom, prštala, žuborila, proizvodeći zvukove kao da tiho stenje, na izlasku ponovno nestajući u usjecima dolina i šuma.

3

Noću je tišina bila još crnja i gušća no danju: ni jedan pas nije istegnuo svoj vrat i načulio uši kako bi zavijao na Mjesec, nijedna lisica nije cvilila u šumi, noćna ptica nije hukala, cvrčak nije cvrčao, žaba nije kreketala, pijetao nije kukurikao pred jutro. Prije mnogo godina nestale su iz ovoga sela i okolice sve životinje, krave, konji i ovce, guske, mačke i slavuji, psi, pauci i zečevi. Čak ni malog češljugara nije bilo ovdje. Ni jedna riba nije preostala u rijeci. Rode i ždralovi zaobilazili su dolinu prilikom seobe. Već godinama nisu bili viđeni kukci, gmazovi, pčele, muhe, mravi, crvi, komarci i moljci. Odrasli, koji su se još uvijek sjećali, radije su šutjeli. Poricali. Pretvarali se da su zaboravili.

Prije mnogo godina u selu je živjelo sedam lovaca i četiri ribara. No kada su iz rijeke nestale ribe, divlje životinje pobjegle daleko, preselili su i lovci i ribari na mjesta koje prokletstvo nije dotaklo. Samo je jedan ribar, po imenu Almon, star i usamljen čovjek, ostao u selu do dana današnjega. Živio je u maloj kolibi kraj rijeke i često bi dugo i žustro razgovarao sam sa sobom, dok je spremao juhu od krumpira. I danas ga seljani nazivaju ribar Almon, unatoč tome što je već odavna prestao biti ribar i postao zemljoradnik: danju Almon uzgaja povrće i jestivo korijenje na uređenim gredicama te brine o dvadeset-trideset vočki koje rastu na padini brežuljka.

Među svoje je gredice postavio čak i maleno strašilo, vjerujući da će se ipak još za njegova života vratiti ptice, a s njima i sve ostale životinje koje su nestale. Ponekad je

Almon i sa strašilom vodio žustre rasprave, molio ga, povlađivao mu, odustajao od njega i ponovno se vraćao donoseći stari stolac, na koji je sjedao i beskrajno strpljivo pokušavao uvjeriti strašilo da promijeni svoje krute stavove.

Za vedrih dana, u predvečerje običava ribar Almon sjediti kraj rijeke i čitati, dok mu stare naočale klize nosom sve do njegovih sijedih gustih brkova. Ili pak sjedi i u svojoj bilježnici piše i briše silne redove, mrmrljajući sebi u bradu različite teze, mišljenja i stavove. Tijekom godina naučio je, uz noćnu svjetiljku, izrađivati od drveta skulpture životinja i ostalih stvorenja koje je donosila njegova mašta ili su mu se pojavljivali u snovima. Drvene skulpture životinja Almon je darivao djeci iz sela: Mati je dobio mačku od češera s mačićima izrezbarenim u kori lješnjaka. Malome Nimiju napravio je vjevericu, a Maji dva dugovrata ždrala raširenih krila, koji izgledaju kao da će poletjeti. Tek su prema ovim skulpturama i crtežima koje je učiteljica Emanuela crtala na ploči djeca znala kakav oblik ima pas i kako izgledaju mačka, leptir, riba, pile, jare i tele. Učiteljica Emanuela je čak podučavala pojedinu djecu kako da imitiraju glasanje životinja, glasove kojih su se seljani zasigurno sjećali još iz djetinjstva, iz doba kada stvorenja nisu nestala, no djeca ih nikada nisu čula.

Maja i Mati znali su nešto što im je bilo zabranjeno znati. Jako su pazili da nitko ne posumnja da znaju ili gotovo znaju. Katkada su se potajno sastajali iza napuštenog sjenika, sjedili i došaptavali se četvrt sata, a onda bježali svatko svojim putem. Od svih odraslih u selu možda su mogli vjerovati samo jednoj osobi. Ili ne: Mati i Maja su u nekoliko navrata skoro odali svoju tajnu Daniru krovopokrivaču, koji se katkada predvečer na seoskom trgu glasno zabavljao sa svojim prijateljima i pričao o stvarima

koje je djeci bilo zabranjeno slušati. Kada bi popio malo vina, znao je povremeno reći, onako u šali, da će jednoga dana iz drugih sela dovesti konja, kozu, psa.

Što bi se desilo kada bi odali svoju tajnu Daniru krovopokrivaču? Ili da je ipak ispričaju ribaru Almonu? I što ako se jednoga dana odvaže ući dublje u šumu kako bi provjerili koliko je njihova tajna istinita ili je ona samo plod njihove mašte, prolazni san koji više sliči Nimiju negoli njima?

U međuvremenu su čekali, a da nisu znali što zapravo čekaju. Jedne večeri skupio je Mati hrabrost i pitao oca zašto su iz sela nestala sva stvorenja. Otac nije žurio s odgovorom. Ustao je s kuhinjske klupe, prošetao nekoliko puta od zida do zida, onda je stao i uhvatio Matija za ramena. No umjesto da pogleda sina u oči, skrenuo je pogled na mjesto s kojega se ljuštila boja zbog prodiranja vlage i rekao: gledaj, Mati. Tako je to. Nekada su ovdje postojale razne stvari. Bilo je i stvari na koje nemamo zašto biti ponosni. Ali nismo svi krivi. Svakako nismo svi krivi u istoj mjeri. Osim toga, tko si ti da nam sudiš? Još si mlad. Ne sudi. Nemaš prava suditi odrasle. I tko ti je uopće ispričao da su ovdje nekada bile životinje? Možda su bile. A možda nikada nisu bile. Ta prošlo je već dosta vremena. Zaboravili smo, Mati. Pusti to. Tko uopće ima snage sjećati se? A sada donesi malo krumpira iz podruma i prestani pričati bez kraja i konca.

Prije no stoje izašao iz sobe otac je još rekao: Poslušaj, molim te. Hajdemo se dogovoriti, ti i ja, da ovaj razgovor nikada nismo vodili.

Gotovo svi ostali roditelji su radije nijekali. Ili prelazili u tišini preko ove teme. Radije o njoj uopće nisu pričali. Posebice ne u prisustvu djece.

4

U tišini i tuzi živjelo je selo svoj jednostavan život: svakoga dana muškarci i žene bi izlazili u polja, vinograde i voćnjake, vraćajući se uvečer premoreni svojim malenim kućama. Djeca su svako jutro odlazila u školu. Poslijepodne bi se igrala u praznim dvorištima, tumarajući napuštenim štalama i kokošinjcima, penjala bi se u prazne golubinjake ili na grane na kojima se nije gnijezdila nijedna ptica.

Iz dana u dana, ako nije padala kiša, predvečer bi švelja Solina uličicama sela vozila u šetnju svog supruga invalida. Suprug invalid, Ginom, se tijekom godina smanjio do te mjere da ga je Solina mogla bez ikakvih poteškoća polegnuti u stara dječja kolica i voziti do obala rijeke i nazad.

Cijelim je putem Ginom proizvodio zvukove koji su podsjećali na slabašno plačljivo meketanje, jer je zbog gubitka pamćenja umislio da je jare. Solina bi se naginjala prema njemu i pjevušila svojim dubokim i toplim glasom: spavaj, snivaj, ššššš, usni Ginom, snivaj.

Katkada bi maleni Nimi, slijepijene i uprljane kose, poderane odjeće i nosa koji curi, protrčao pored njih, dok mu je jedno oko suzilo, sav uspuhan, mašući izdaleka i zanjisteći glasno i divlje dva do tri puta. Istoga trenutka bi Ginom prestao meketati i osmjehivao bi se zadovoljno kao dijete i okretao glavu kako bi slušao.

Jednom je rukom Solina nježno milovala rijetku sijedu kosu koja je i dalje rasla na glavi njena supruga Ginoma, dok

je drugom rukom nastavila gurati dječja kolica, čiji su stari kotači škripali na strmom dijelu puta.

U dugim ljetnim večerima Danir krovopokrivač, koji je izrađivao i popravljao krovove, i njegova dva pomoćnika katkada bi sjeli na kameni zidić na seoskom trgu, kako bi se odmorili od naporna posla, pijuckajući pivo iz čaša od debelog stakla i katkada bi njih trojica i zapjevali. Na kamenom trgu okupljale bi se i ostale djevojke i mladići s kraja sela, pridružujući im se u pjesmi, igrajući igre spretnosti ili bi se pak prepirali ili došaptavali. Ponekad bi prasnuli u smijeh. Seoska djeca bi se prikradala kako bi ih slušala i gledala sakrivena iza ograda, budući da su se katkada djevojke i mladići zabavljali temama koje nisu bile za dječje uši. Pričali bi tako o drugim selima koja se nalaze tamo daleko u dolini, ili o tome kakav je ljubavni život zečeva ili kako zvuči udvaračko zavijanje mačaka koje se tjeraju. Danir krovopokrivač znao bi tu i tamo dobaciti neku šalu, duboku i hladnu kao kameni vodopad, i zaklinjao se da će eto još malo, sljedeći tjedan ili mjesec okupiti pomagače i uputiti se u jednu od udaljenih dolina odakle se neće vratiti pješice, već u karavani kola koja će vući konji, kola pretrpanih stotinama vrsta ptica, riba i kukaca. Prolazit će selom i udijeliti svakoj kući i dvorištu životinje i pustiti ribe u našu rijeku. Tako da ovdje opet bude kao što je bilo prije one uklete noći i gotovo. Slušajući ga cijelo je društvo u čudu zašutjelo: stvari koje je Danir pričao nisu zabavljale družinu, već se činilo kao da se na trg odjednom spustila neka sjena.

Večernji susreti, okupljanje Danirove družine na kraju dana, na trgu popločenom komadima staroga kamena, bili su zapravo jedini radosni trenuci u životu sela. Jer po zalasku sunca družina bi se u žurbi rastala i svatko bi

pojurio svojoj kući. Trg bi se u trenu ispraznio i u njemu bi ostala samo sjena.

S dolaskom tame, sve su se kuće zatvarale, zaključavale željeznim lokotima, a prozori osiguravali željeznim žaluzinama. Nakon što je pao mrak nitko nije izlazio iz kuće. Već u deset navečer na prozorima malenih kuća gasila su se svjetla jedno za drugim. Samo se iz kolibe ribara Almona, koja se nalazila na kraju sela, naziralo svjetlo stolne lampe. U ponoć se i njegov prozor zamračio.

Mrak i tmina puzali su iz dubine šume i nadvijali se nad zatvorenim kućama i napuštenim vrtovima. Seoske puteljke obavijale su velike sjenke. Hladni vjetrovi su povremeno puhali s planine šušteći kroz krošnje i grmlje. A rijeka je bučila cijele noći i valjala se niz padinu, pjeneći se kroz tminu.

5

Noću je selo obavijao velik strah. Iz noći u noć cjelokupni vanjski svijet pripadao je Nehiu, duhu planine. Iz noći u noć, tako bi roditelji šapatom prepričavali svojoj djeci, iza zatvorenih željeznih žaluzina, Nehi¹ duh planine silazi iz svog crnog dvorca iza planina i šuma, vijori između kuća kao neki zao vjetar, tragajući za znakovima života. Ako bi se dogodilo da pronađe zalutalog skakavca ili jedinu krijesnicu koju su izdaleka donijeli zimski vjetrovi ili pak bubu ili mrava, rastvorio bi svoj tamni plašt i njime zarobio svako živo biće. Prije izlaska sunca, vratio bi se u svoj dvorac strave, iznad zadnjih šuma na najvišim vrhovima planine okruženim vječnim oblacima.

Tako su roditelji šapatom pripovijedali svojoj djeci, no nakon toga bi ih smirivali i uvjerali da su sve to samo priče. No unatoč tome nikada nitko noću nije izlazio iz kuće. Jer je mrak, kako su govorili roditelji, prepun opasnih stvari koje nije dobro susresti.

Maja, kći jedinica pekarice Lilie, udovice, bila je tvrdoglavo dijete, nije željela slušati ovakve glasine i odbijala je vjerovati u stvari koje nitko nikada nije vidio. Nije se desilo jedanput da je Maja s majkom razgovarala otresito: sve te priče o mraku koje joj je majka pričala nazivala je brbljarijama i glupostima. Katkada je Maja znala reći: Cijelo je ovo selo pomalo ludo, mama, a ti ponajviše.

¹ Jadikovka, žalopojka, plač (op. prev.)

Lilia bi odgovarala: Možda je dobro što tako misliš. Možda ovdje stvarno vlada neko staro ludilo. A za tebe je Majo najbolje da ništa ne znaš. Ništa. Jer onaj tko ne zna ne može biti optužen. I ne može se zaraziti.

Zaraziti čime, mama?

Lošim stvarima, Majo. Jako lošim stvarima. I dosta. Jesi li slučajno negdje vidjela moj rubac, onaj smeđi? I kada ćeš napokon prestati crtkati po stolnjaku od voštanog platna? Već sam te tisuću puta molila da to ne radiš. Prestani. I dosta. Završili smo.

Jedne je noći Maja pokrivena svojim zimskim pokrivačem strpljivo čekala da majka zaspi. Kada je majka zaspala, Maja je ustala i stala kraj prozora ne upalivši nijedno svjetlo. Skoro je do jutra tako stajala kraj prozora, zaštićena od hladnoće svojim zimskim pokrivačem i nije vidjela nikakvu spodobu kako vani luta niti je čula bilo kakav zvuk, osim što joj se jednom učinilo da se tri ulice dalje čuje tužno njištanje Nimija Ždrebeta, Nimija koji je postao dijete-lutalica, tumaralo, pred kojim su se sva vrata u selu zatvarala jer je obolio od njištalice. No zvuk je odmah nestao. Kroz oblake je tu i tamo prodiralo svjetlo mladog Mjeseca i tada bi Maja jasno vidjela skupinu crnog drveća koja se stisnula s druge strane ulice iza ruševne kuće. Kako je noć bila prazna i vrlo duga, Maja je čekala Mjesec koji je tu i tamo samo na tren provirio između oblaka, te uspjela prebrojiti osam stabala. Nakon sat ili dva, kada se Mjesec ponovno pojavio, Maja je opet brojila i ovoga puta ih je bilo devet. Prilikom sljedećeg svjetla Maja je ponovno brojila i tamo je i dalje bilo točno devet stabala. No pred jutro, kada su padine brda počele blijedjeti dotaknute prvim prstima izlaska sunca, odlučila je Maja to drveće brojiti još jednom, posljednji put. Prebrojila je stabla i odjednom ih je bilo osam.

Isti rezultat dobila je i kada je brojila sutradan, na danjem svjetlu, i to kada je odlučila otići do ruševine i provjeriti izbliza: točno osam stabala. Kako bi bila posve sigurna, prolazila je Maja od drveta do drveta i dotaknuvši svako deblo kroz šapat dvaput brojila od jedan do osam. Nije bilo devetog drveta. Je li pogriješila usred noći? Od velikog umora? Ili zbog silne tame?

Maja o devetom drvetu nije rekla ni riječi majci, pekarici Liliji udovici, ni prijateljima, ni učiteljici Emanuely. Ispričala je samo Mariju, i to zato što je i Mati njoj ispričao svoj plan koji u svojoj glavi kuje već nekoliko mjeseci. Mati je slušao Majinu priču o devetom drvetu, malo je mislio – nije brzao s odgovorom – no na kraju je rekao da će i on uskoro, jedne noći ostati budan i strpljivo čekati da njegovi roditelji i sestre zaspe kako bi se iskrao van, do skupine stabala koja su rasla iza ruševine. Tamo će stajati cijelu noć, neće zaspati ni na trenutak, neće s njih skinuti pogleda, brojiti će i sam će provjeriti da li u najtamnijim satima noći raste tamo još nešto, drvo ili ne-drvo, nešto što se pojavi i nestane tik pred svitaj dana.

6

Sve je započelo još puno prije no što su se djeca sela rodila, u vrijeme kada su još njihovi roditelji bili djeca: u jednoj hladnoj i kišnoj zimskoj noći nestale su sve životinje iz sela, stoka, ptice, ribe, kukci i gmazovi i sutradan ujutro u selu su ostali samo stanovnici i njihova djeca. Emanuela, koja je tada imala deset godina, neutješno je tjednima plakala za tigrastom mačkom Timom koja je okotila tri mačića, dva tigrasta baš kao ona i jednog žućkastog i nestašnog koji se volio pretvarati da je smotana čarapa i sakrivati u čizmi. One strašne noći nestala je mačka s mačićima; iza sebe su ostavili samo praznu podstavljenu ladicu za cipele u dnu ormara za odjeću. Sljedećeg je jutro Emanuela u toj polici našla samo klupko mačje dlake i dva brka, i osjetila slatko-kiseli miris toplih mačića i lizanja mlijeka.

Među starijim stanovnicima sela rijetki bi bili spremni zakleti se da su one noći vidjeli kroz pukotine u žaluzinama kako Nehijeva sjena prolazi selom i predvodi u mraku dugačku dugačku povorku sjena. Ovoj povorci pridružile su se i sve životinje, iz svakog dvorišta, svakog kokošinjca, i štaglja i obora i štale i štenare i golubinjaka i staje, mnoštvo velikih i malih sjenki, i šuma ih je sve progutala, tako da se do jutra cijelo selo ispraznilo. Sutradan su stanovnici ostali sami.

Mnogo dana nakon toga stanovnici su izbjegavali pogledati jedni drugima u oči. Od silne sumnje. Od silne začuđenosti. Ili srama. Od toga dana mnogi ne žele o tome

uopće govoriti. Ni dobro ni loše. Ni jednu jedinu riječ. Ponekad čak i zaboravljaju zašto. Ustvari radije zaboravljaju. Ipak, oni se potihom vrlo dobro sjećaju da im je bolje ne sjećati se. I postoji ta potreba sve zaniijekati, zaniijekati i samu šutnju i rugati se svakom onom koji se sjeća: neka ušuti. Neka ne govori.

One je noći švelja Solina, koja je nekada bila pastirica, imala koze i uzgajala perad, izgubila svoje stado, kokošinjac i jato pataka. A ujutro je i mala krletka ostala prazna, bez ijedne ptice pjevice. Njen suprug Ginom, kovač, sutradan je nestao i nađen je tek nakon tjedan dana kako drhturi smrznut među drvećem u šumi, možda zato što je skupio hrabrost i otišao tražiti svoje stado koza i izgublenu domaću perad. Kada su ga njegova supruga Solina i seoski starješine ispitali da im kaže stoje vidio nisu iz njega uspjeli izvući nijednu riječ, tek jecaje i cviljenje. Tako je započela njegova bolest gubitka pamćenja, nakon koje se njegovo tijelo počelo smanjivati i uvlačiti u sebe sve dok nije stao u dječja kolica i sam sebe doživljavao kao janje. Ili jare.

Stari ribar Almon već je prije mnogo godina u svoju bilježnicu unio detaljan opis događanja one noći. Između ostalog u Almonovoj bilježnici piše da se zadnju večer, malo prije spuštanja mraka, ribar spustio do rijeke, izvukao svoju mrežu iz vode i u njoj našao devet živih riba. Te ribe je odlučio ostaviti do jutra u kadi punoj vode na kućnom pragu kako bi ih sutradan ujutro odnio na prodaju. No kad je ujutro ustao kada je još uvijek bila tamo puna vode, ali bez riba.

Iste je noći zauvijek nestao i Žito, Almonov vjeran pas, osjećajan pas no razuman kao sat, tih pas koji je imao jedno bijelo-smeđe i jedno potpuno smeđe uho. Taj pas znao je nakriviti uši prema naprijed i gotovo ih sljubiti u trenucima

kada se jako trudio usredotočiti i razumjeti što se oko njega zapravo događa. Kada bi tako sklopio uši izgledao je kao ozbiljan, obrazovan i jako zamišljen pas, dok bi na tren nalikovao marljivom znanstveniku koji se koncentrira koliko god može, jer je blizu, strašno blizu da odgonetne i neku znanstvenu zagonetku.

Katkada bi Žito, pas ribara Almona, znao čitati misli svoga gospodara. Taj je pas bio sposoban pogoditi o čemu njegov čovjek razmišlja još prije nego što su se te misli rodile: odjednom bi ustao iz svog lješkarenja ispred peći, prešao sobu i odlučno stao pred vrata, manje od pola minute prije no što bi Almon pogledao na zidni sat i odlučio da je vrijeme za šetnju do obale rijeke. Taj je pas imao običaj lizati Almonove obraze svojim toplim jezikom, lizati s ljubavlju i samilosno tren ili dva prije no što bi se neka tužna misao namjeravala naseliti u njegov mozak. Ni nakon svih godina što su prošle od one noći, stari ribar se nije mogao pomiriti s nestankom psa: nisu li njih dvojica godinama bili povezani ljubavlju punom nježnosti, brige i povjerenja. Je li moguće da je pas odjednom zaboravio svoga gospodara? A možda ga je zadesila neka katastrofa? Da je Žito još uvijek živ, zasigurno bi se oslobodio iz ruku onih koji su ga zarobili i našao put kući. Katkada se Almonu činilo da iz daljine, iz srca guste šume, do njega dopire zamagljena jeka slabašnog laveža koji ga zove doći, doći i ti, ne boj se.

Osim psa Žita, iste je noći nestao i par malih češljugara koji su Almonu pjevali iz tananog gnijezda s grane koja je lagano grebla po njegovu prozoru svaki put kada bi puhnuo vjetar. Nestali su i crvi u drvetu koji su svojim tihim užurbanim grickanjem upotpunjavali Almonove snove noću i nisu ni na tren prestajali s iskapanjem tunela u drvetu

prastarog kućnog namještaja. Čak su i ti crvuljci zauvijek zašutjeli one noći.

Ribar je godinama bio naviknut usnuti svake noći uz zvukove potmulog grickanja koje su u tami ispuštali crvi u utrobi namještaja. Zbog toga mu je od one noći bilo teško zaspati: kao da mu se dubina tišine izruguje iz mraka. Noćima Almon ribar sjedi pokraj kuhinjskog stola do ponoći, prisjećajući se kako je nekoć u taj sat, kroz zatvorene žaluzine iz šume dopiralo otužno zavijanje lisica, dok bi psi iz seoskih dvorišta šumskim liscama odgovarali ljutitim lavežom koji bi se naposljetku pretvorio u zavijanje. U tim bi trenucima njegov voljeni pas znao doći i položiti svoju toplu glavu na njegovo koljeno, zagledati se u Almona i uputiti svom gospodaru pogled pun dubokog razumijevanja, pogled koji je isijavao mekim sjajem suosjećanja, ljubavi i tuge. Sve dok mu Almon ne bi kazao, hvala, Žito. Dosta. Još malo i proći će.

Tako bi čovjek sjedio i razmišljao sam u tišini noći, čeznuo za svojim psom, čeznuo za češljugarima i riječnim ribama, pa čak i crvima u drvetu. Pisao bi zabilješke i brisao, povremeno bi iz daljine čuo tanan glas dječaka Nimija, koji je sam u tami trčkarao dvorištima i njištao tako da se iz daljine činilo kao da zavija. U tim bi trenucima ribar Almon grdio svoju olovku, naglas raspravljao s peći, vrtio, listao i šušкао listovima svoje bilježnice kako bi barem malo prigušio šištanje noći i gundanje rijeke.

Almon je između ostaloga u svoju bilježnicu zapisao kako mu bez živih stvorenja i najvedrije ljetne noći izgledaju katkada kao da ih pritišće ljepljiva magla, takva koja se spušta na sve i gotovo da pokapa selo, srce i šumu. Ribar je još zapisao u svoju bilježnicu kako izmaglica ljetnih noći nije

prozračna i lagana kao ledena zimska para, već prašnjava, onečišćena i opterećujuća.

Od one noći kada je duh Nehi povukao sa sobom i odveo u svoje skrovište u planini sva stvorenja, stanovnici sela žive u tišini i strahu, brinući o plantažama voćaka. Bez ijedne domaće i kućne životinje. Sami. Jedino rijeka i dalje prolazi valjajući u svom toku komadiće kamenja, otpale grane i blato. Danju i noću, zimi i ljeti ta rijeka ne posustaje.

7

Tek na rubove šume katkada bi ulazili pojedini hrabri drvosječe i Danir krovopokrivač sa svojim prijateljima, a u šumu su se usudili ući samo za dana i u grupama od po trojica ili četvorica.

Nikada, ali baš nikada i ni u kojem slučaju, kazivali su roditelji svojoj djeci, nikada i ni u kojem trenutku ne smijete izaći iz kuće nakon što padne mrak. Ako je neko dijete svoje roditelje i upitalo zašto, oni bi smrknuta lica odgovarali, zato što je noć jako opasna. Tama je okrutan neprijatelj. No svako je dijete znalo.

Pred zoru bi drvosječe mogli primijetiti slomljene grane i ugaženu travu, pogledavali bi jedni druge, klimali glavama ne izmjenjujući međusobno nijednu riječ. Znali su oni da je s mrakom dolazio Nehi, duh planine, silazio iz svog planinskog dvorca i tumarao šumama koje su okruživale selo, dok se u ponoć njegova sjena nadvijala nad rijekom, dodirivao bi svojim prstima ograde voćnjaka, nečujno prolazio između kuća zatvorenih žaluzinama, šetao mračnim dvorištima, lebdio po napuštenim stajama i ostavljenim štalama. Šuštanje njegova crnog plašta uznemiravalo bi travu koju je gazio i lišće koje je prolazeći kovitlao i tek pred jutro progutala bi ga dubina šume dok je tajanstveno nestajao u gustišu, klizeći u tišini gudurama, špiljama i pukotinama u stijenama, vraćajući se u svoj dvorac strave, negdje tamo na najvišim vrhovima planine, kojima se ljudska noga nikada nije usudila ni približiti.

Eto, šaptali bi drvosječe jedan drugom ujutro, ranom zorom, baš ovdje, ovdje je prohujao noćas na svom putu. Tek prije pet do šest sati prošao je bez glasa točno mjestom na kojemu mi sad stojimo. Zbog ove misli hladna zimica im se penjala po leđima.

8

Jedne je noći Mati odlučio ispuniti obećanje koje je dao Maji. No nije skupio dovoljno hrabrosti odjenuti se, iskrasti van i doći do šumarka koji se uzdizao podno ruševine. Umjesto da izađe, Mati je strpljivo čekao da njegovi roditelji i sestre utonu u san, tada je ustao i izoštrena pogleda bos stajao do jutra kraj kuhinjskog prozora s kojega se po dijagonali moglo viriti na šumarak. Uspio je izbrojiti sjenke devet stabala u podnožju ruševine. Cijelu noć tamo je bilo devet stabala i s prvim znacima zore još uvijek ih je bilo devet, tako da je Mati zaključio da je Maja od silnog straha ili uzbuđenja pogriješila. Ili je naprosto zaspala i usnula san.

No sutradan, u razredu, kada je je Maji šaptom sve ispričao, ona mu je rekla, Mati hajdemo ti i ja po završetku nastave prebrojiti koliko tamo stvarno ima stabala. I njih dvoje su se zaputili podno ruševine i pažljivo i oprezno brojili, dodirujući svako drvo i izgovarajući brojeve naglas, i opet ih je tamo bilo osam a ne devet.

U razredu, na obje strane ploče, između prozora, i na police s knjigama, polijepila je učiteljica Emanuela crvene i crne ceduljice upozorenja: šuma je opasno mjesto. Pazite se planina. Svaki grm bi vam mogao pripremiti zamku. Svaka stijena iza sebe može skrivati nešto što nije stijena. Dijete koje odluči samo tumarati po dolinama možda se nikada više ne vrati, ili ako se vrati možda bude zaraženo njištalicom. Mrak nas mrzi. Vani vrebaju opasnosti.

Iz dubine šuma, iz srca gustih borovih šuma koje su okruživale selo, od jutra do mraka puhao je čudan mračni

vjetar. Čak je i u ljetnim mjesecima iz šume prodirala u selo sumorna sjena zime. A bučna, pjenušava rijeka koja zavija među dvorištima i klizi dalje u dolinu, uzburkana, s bijelom pjenom na obalama, kao da iz sve snage pokušava što prije pobjeći daleko. Unatoč svemu, ipak se na trenutak zadržavala ovdje kako bi na svom putu proklela cijelo selo.

9

Od sve djece u selu samo je njih dvoje, Matija i Maju, mračna šuma privlačila. Upravo zbog svih upozorenja, šutnje i straha srce ih je vuklo u šumu, a mašta ih navodila da pokušaju otkriti što se to skriva u njezinim dubinama. Mati je imao nedovršen plan koji je otkrio Maji jer je znao da je Maja hrabrija od njega. Uz plan i veliku zajedničku želju da uđu u šumu, imali su i svoju tajnu, skrivenu tajnu koju nikome nisu otkrili, ni roditeljima, ni učiteljici Emanueli, ni starijim Matijevim sestrama, ni Almonu niti Daniru krovopokrivaču, niti jednom prijatelju. Tek kada bi bili sigurni da ih nitko ne može čuti, Mati i Maja bi se došaptavali oživljavajući tako svoju zajedničku tajnu koja je pripadala samo njima. Često su se Mati i Maja nalazili u popodnevnim satima, potajno u jednoj staji, napuštenoj i ruševnoj, u stražnjem dvorištu Matijeve kuće, daleko od ušiju njegovih roditelja i sestara, šapućući svoju tajnu.

Seoska su djeca, a među njima i Matijeve starije sestre, primijetila da njih dvoje katkada šapuću jedno drugom, zbog čega su zaključila da Mati i Maja postaju par. A ako postaju par, onda je zabavno i zgodno ogovarati ih pomalo, i pomalo im se rugati i zadirkivati ih. Nije li uvijek i svugdje tako da ako se djevojčica i dječak odvoje od svoga društva onda su oni par. A par uvijek izaziva ljubomoru. A ljubomora boli, raste i pretvara se polako u izrugivanje: otprilike kao što se nečista rana gnoj i.

No Mati i Maja sebe nisu tako doživljavali: u svojim očima oni nisu bili par, već su samo dijelili tajnu. Oni se

nikada nisu držali za ruke, niti su dublje zagledavali jedno drugo, nikada nisu izmjenjivali drugačije osmijehe, a kamoli poljupce, iako su oboje već nekoliko puta razmišljali o tome kako je ljubiti se.

No o tome nikada nisu ništa rekli. Nijedne riječi. Ono što je povezivalo Maju i Matija nije bila ljubav, već tajna koju nitko drugi osim njih dvoje nije smio znati. Zbog tajne i izrugivanja kojem su bili izvrgnuti, Maja i Mati su se osjećali sve bliži jedno drugome i usamljeni zajedno, jer kada bi se njihova tajna saznala drugi bi im se još više rugali i zadirkivali ih. Jer svatko tko nije spreman prilagoditi se i biti kao i svi ostali znači da boluje od njištalice, cvililice ili nečeg drugog, i ne smije nam se približavati, neka drži rastojanje, molim, da nas ne bi zarazio.

Bilo je i onih koji su se rugali ribaru Almonu zbog njegove bilježnice, zbog njegova običaja da svako jutro i večer stoji na rubu svoga dvorišta i zviždukom doziva psa koji je uginuo već prije puno godina, i zbog nepotrebnog strašila koje je postavio u svoje polje. Posebno su mu se iza leđa smijali kada bi vodio duge rasprave sam sa sobom ili sa svojim strašilom. Nije se jednom nekadašnji ribar prepirao i sa rijekom, Mjesecom ili oblacima koji su prolazili nebom. U selu su se posebno smijuljili kada bi na kraju svake prepirke slušali emotivna mirenja Almona i strašila ili Almona i zida, ili klupe.

Čak su se i pekarici Liliji, Majinoj majci udovici, rado rugali, omalovažavali je i katkada vrtili prstom pokraj čela, kao da kažu, dođite i pogledajte, evo opet ove čudne žene koja ima običaj na kraju dana mrviti kruh koji nije uspjela prodati i bacati mrvice u rijeku ili između drveća, ako se nekim čudom kod nas pojavi zalutala riba ili našim nebom preleti ptica koja traži put.

Neki od onih koji su ismijavali Lilijine mrvice kruha znali bi katkada zastati na trenutak ispod drveta ili na obali rijeke i pričekati: možda ipak jednom?

Unatoč svemu? Ipak? Ne? No brzo bi se trgli, kao da je netko glasno pljesnuo kraj njihova uha. Slijekali bi ramenima i nastavili dalje, pomalo posramljeni.

A kako se tek ružno i javno cijelo selo rugalo siromašnoj švelji Solini i njenom bolesnom suprugu Ginomu, koji je obolio od zaboravnosti i sav se smanjio do veličine jastuka, blejeći slabašnim glasom, kao napušteno janje.

Njegova supruga Solina umatala bi ga u pelene, pokrivala dvama vunanim pokrivačima i svaku večer u dječjim kolicima vozila u šetnju uličicama sela pa sve do obala rijeke, zbog čije je zaglušujuće buke Ginom neutješno i ojađeno meketao kao daje sve izgubljeno.

10

A ovo je bila tajna: jednom su Mati i Maja bosu hodali kraj rijeke i skupljali glatke i sjajne oblutke od kojih je Matijeva majka izrađivala nakit za prodaju. Najednom od riječnih odvojaka, na skrovitom mjestu nakupilo se malo vode u pukotini, kao zasjenjeni bazenčić koji se skrio između sivih stijena, vrlo malen bazen, otprilike kao prostor između nogu stolca. Šipražje vodenih biljaka zaklanjalo je dno bazenčića. Grane šipražja raspršile su zrake sunca i činilo se kao da se u vodi razbijaju u komadiće: u bazenčiću je svjetlucalo mnoštvo zlaćanih iskrica.

I odjednom je između vodenog bilja i rubova stijena, ne može biti, strelovito, svjetlucavo, izvijajući se, ali kako je to moguće, ljeskajući se poput noža u vodi, blistajući nalik na živo srebro, riba, evo ribe, to je bila riba, ali kako bi to mogla biti riba? Nije moguće da je to riba, jesi li ti Majo sigurna da si vidjela ovdje ribu? Stvarno? Jer, slušaj, ja sam sasvim, ali baš sasvim siguran da, iako je to uistinu nemoguće, da je to ipak bila riba. Riba, Majo, živa riba, ti i ja smo ovaj tren vidjeli ovdje ribu, i nismo *samo* vidjeli već smo *jasno* vidjeli da je to bila riba. Riba a ne neki list, riba a ne komadić metala, riba kažem ti Mati, prava pravcata riba, bila je to riba bez ikakve sumnje, vidjela sam je, i ja sam vidio, bila je to riba, riba i samo riba i ništa drugo osim ribe.

Bila je to malena riba, ribica, pola prsta dugačka, srebrne ljuske, nježnih čipkastih peraja i treperećih prozirnih škrga. Okruglim jasnim okom pogledala ih je riba na tren kao da želi kazati Maji i Matiju da smo svi mi, sva živa bića na

ovome planetu, ljudi i životinje, ptice, kukci, gmazovi i ribe, ustvari bliski jedni drugima, unatoč mnogim razlikama među nama: ta gotovo svi imamo oči kojima vidimo oblike, pokrete i boje, gotovo svi slušamo glasove i odjeke glasova, ili pak osjećamo izmjene svjetla i tame preko svoje kože. I svi neprestano upijamo i razlikujemo mirise okuse i osjete.

I ne samo to: svi se, bez iznimke, katkada plašimo i bojimo, i katkada smo svi umorni, ili gladni, i svakog od nas neke stvari privlače, neke uznemiravaju i neke u nama izazivaju strah i gnušanje. Pored toga, svi smo mi, bez iznimke, ranjivi. I svi mi, kukci, gmazovi i ribe, svi spavamo i budimo se, i spavamo i budimo se, i svi se istom mjerom trudimo da nam bude dobro, ni prevruće ni prehladno, svi bez iznimke većinu vremena pokušavamo očuvati sami sebe i sačuvati se onoga što reže, grize ili bode. Nije li bilo koga od nas vrlo lako zgaziti. I svi, ptica i crv, mačka i dijete i vuk, svi se većinu vremena trudimo izbjeći, koliko je to moguće, opasnost i bol, no unatoč tome riskiramo puno izlazeći u lov na hranu, u potragu za zabavom i igrom, pustolovinama, uzbuđenjima, kontrolom i užitkom.

Nakon što je kratko razmišljala Maja je ustvrdila kako se može reći da smo zapravo svi, bez iznimke, u istom brodu: ne samo djeca, ne samo selo, ne samo ljudi, već sva živa bića. Svi. I još uvijek nisam sigurna koji je pravi odgovor na pitanje jesu li možda i biljke naši daljnji rođaci? Iz toga proizlazi, kazao je Mati, da onaj koji se ruga drugim putnicima ili ih zadirkuje, on je zapravo budala koja ljulja cijeli brod. Jer drugog broda nemamo.

U sekundi, čak manje od sekunde, ribica je savila svoje tijelo, raširila svoje tanane peraje, i uronila u tamnu vodu u okrilje sjene koje su pružale vodene biljke. Ovo je bila jedina životinja koju su Maja i Mati vidjeli ikada u svom životu.

Osim raznih crteža krava konja pasa i ptica u knjigama ili na zidovima učionice učiteljice Emanuele, i malenih skulptura koje je ribar Almon izrađivao i dijelio djeci u selu.

Maja i Mati su znali da je to bila ribica jer su takve slike vidjeli u knjigama. I bili su sigurni u to da je ribica živa, jer nijedna slika u knjigama nije tako mogla pomicati svoje mišiće, prevrtati se i okretati, brzo uteći i istovremeno zaroniti duboko na oku skriveno mjesto, u sjeni vodenog bilja.

11

Bilo je to prvo živo biće viđeno u selu u mnogo godina, od one strašne noći u kojoj je Nehi, duh planine okupio dugu povorku stvorenja i udaljio sve životinje iz sela zauvijek, od konja do goluba, od miša do ovce i bika. Roditelji bi katkada, bez ikakvog upozorenja, a možda zbog iznenadne čežnje ili žalosti, djeci oponašali glasove životinja i ptica, različita životinjska glasanja: zavijanje vuka u šumi, gugutanje golubova i zujanje pčele, lepet krila riječnih gusaka, kreket žaba i huk sove i sovuljage. No ubrzo bi prestali i, kao da poriču svoju žalost, pravili bi se kao da su se samo malo zabavljali, tvrdeći da svi ovi zvukovi ne pripadaju stvarnosti, već samo pričama i legendama.

Čudni su bili putevi sjećanja stanovnika sela: stvari koje su se trudili ne prepustiti zaboravu bježale su i skrivale se pod pokrivačem zaborava. A ono što su se trudili zaboraviti izdizalo bi se i vraćalo iz zaborava, kao da namjerno želi opterećivati. Dešavalo se da bi se onoga što se nije desilo sjećali do u detalje. Ili bi se prisjećali nečega što je bilo i više ne postoji, prisjećali bi se s bolom i čežnjom, no zbog prevelikog srama ili žaljenja odlučili bi da je sve to bio samo san. Tada bi govorili djeci: ma to je samo priča.

Ili bi pak govorili: to je sve ipak bila samo šala. Ništa više.

Ove priče bi kod neke djece probudile neku vrstu zamagljene čežnje za nečim što je nekada možda bilo, a možda i nije. No bilo je djece koja uopće nisu željela čuti, ili su slušala i zadirkivala roditelje i učiteljicu Emanuelu: tolike godine u selu nije viđena nijedna životinja, pa su djeca došla

do zaključka da su svi muu, meee, mijau, svi bzzz, beee, vau vau, grrr, kre kre i ciju ciju puke izmišljotine njihovih roditelja, praznovjerje koje više ne vrijedi i treba ga se riješiti kako bi napokon živjeli stvarnost, jer onaj koji živi maštu nije kao svi mi, a onaj koji nije kao svi mi razboljet će se od njištalice, svi će ga se kloniti, i nitko ga više neće moći spasiti.

Možda je vrijedilo samo Danira, veselog dugonogog krovopokrivača, koji je bio miljenik seoskih djevojaka, Danira koji je sa svojim pomoćnicima volio pjevati tamo gore na kosim krovovima, koji je zastajkivao putem kako bi kroz prozore razgovarao s djecom kao da su odrasli, ili obrnuto, vodio s njima razgovore kao da je i on sam dijete, koji je volio zviždati vesele melodije pod prozorima seoskih djevojaka, možda je vrijedilo samo Danira priupitati što je istina, a što laž.

No problem je bio u tome što se za Danira i njegove prijatelje, one koji su se okupljali oko njega na kamenom trgu u dugim ljetnim večerima, nikada nije moglo reći zbijaju li šale, zadirkuju li tebe ili jedan drugoga. Kada bi i vodili ozbiljne razgovore, izgledalo je kao da se šale. Svakome tko bi s njima želio ozbiljno razgovarati na kraju bi se činilo kao da im se i on sam obraća u šali. Čak i kada mu namjera uistinu nije bila šaliti se.

Osim ribara Almona, čovjeka kojega nitko nije slušao i kojega su svi omalovažavali, nitko drugi nije učio djecu da stvarnost nije samo ono što se vidi očima i čuje ušima, već i ono što je od oka i dodira skriveno, a katkada se, samo na tren, otkrije onome koji traži očima duše i onome koji zna slušati i čuti ušima duše i dodirnuti prstima misli. No tko je ovdje uopće htio slušati Almona? Ta bio je to star čovjek,

pričalica, gotovo slijep, koji bez prestanka vodi rasprave sa svojim ružnim strašilom.

12

Nakon što je ribica nestala, oboje su mogli vidjeti, on na njenom a ona na njegovom licu, izraze šoka i sumnje, odjednom razjapljena usta, razrogačene oči, bljedilo boje vapna koje je obuzelo čelo i obraze: reci, i ti si čuo ono što sam ja čula? Reci, i ti si čula? Jesu li tamo daleko daleko, preko šuma, klanaca i padina, iza strmih šuma na zapadnoj litici planinskog grebena, tri do četiri, poput sna prigušena zvuka, odjeknula i rasplinula se, je li to bila tiha jeka nalik lavežu pasa?

Kako psi laju Maja i Mati su čuli samo u pričama učiteljice Emanuele, no tko nije ismijavao jadnu učiteljicu, koja je trčala za svakim muškarcem i nikada u cijelom selu nije uspjela naći nikoga tko bi joj bio par ili barem pogledao u njenom smjeru?

I eto, ubrzo nakon događaja s ribom, učinilo se Maji i Matiju da su zvukovi koji su dopirali iz daljine bili slični lavežu. Ili to ipak nisu bili glasovi pravih pasa? Možda je to bio samo kameni vodopad? Ili obmana krošanja drveća koje su dahtale od uzbuđenja i s prodorom vjetra započinjale čeznutljivo škripati?

Tko bi uopće vjerovao Maji i Matiju da su u rijeci vidjeli živu ribicu? I još k tome istovremeno čuli lavež pasa u daljini? Tko ih ne bi ismijavao? Katkada bi neko dijete ujutro došlo na školsko dvorište pokušavajući ispričati ostalima kako je čulo – zaklinjalo bi se da je čulo – zvuk koji je možda bio cvrkut. Ili zujanje. Djeca ne bi vjerovala u te priče i rugala bi se takvom djetetu govoreći bolje ti je da

prestaneš s tim, i to brzo, prije nego što završiš kao Nimi Ždrijebe.

Možda zato što onoga koji se ruga ruganje pomalo štiti od samoće? Jer oni koji se rugaju čine to uvijek u društvu, a onaj kojemu se rugaju uvijek ostaje sam?

A odrasli? Možda zato što su se uvijek tako trudili ušutkati onaj unutarnji šapat? Ili se pak sramili zbog krivnje?

Često bi se Mati i Maja vraćali na ono mjesto, saginjali se nad bazenčićem, približavajući lica sve dok im nos nije uranjao u vodu, no ribica se više nije pojavila. Uzalud su pretraživali svaki od desetine i stotine riječnih bazenčića raspršenih na padini onkraj toka rijeke, između stijena, u skrivenim usjecima, na mjestima gdje su vodene biljke skrivale zlaćani pijesak koji je ležao na riječnom dnu.

No jednom, u predvečerje, nešto je iznenada prošlo visoko visoko iznad njihovih glava: nešto je lebdjelo visoko u zraku koji se mračio, nešto je tamo klizilo i uzdizalo se, tanano i osvjetljeno kao usamljeni oblak nošen večernjim vjetrom, dolelujavši iz pravca šume. Sve prozirno i usporeno u tišini je prohujalo visoko iznad njihovih glava, i onda se ponovno vratilo u šumu i iščezlo prije no što su Maja i Mati uspjeli shvatiti.

Prije no što su uspjeli – no ipak ne prije no što su njih dvoje primijetili nešto što je prohujalo iznad njihovih glava, visoko i nijemo, nešto što lebdi dalje, daleko ponad sela i rijeke i mračnih šuma. U tom su se trenu Majin i Matijev pogled sreli. I oboje su zadrhtali.

13

Tako se desilo da je ovo dvoje djece, Mati i Maja, kao jedinica iz podzemlja sa samo dva člana, počelo uvjeravati jedno drugo da negdje ipak postoje životinje. Mati se jako bojao, a Maja malo manje, no srce im je ipak, kao u čaroliji, žudilo za pustolovinom čiji je cilj bio pronaći znakove života. Nisu mirna srca Mati i Maja odlučili planirati ovakvu pustolovinu. Nisu do kraja vjerovali u sebe: možda su ribica i lavež bili samo plod njihove mašte? Možda je ipak samo srebrnkasti list zasjao na trenutak u vodi, prije no što je potonuo i nestao? Možda se staro drvo odlomilo u jednoj od dalekih šuma i samo je jeka njegova sloma doprijela do njih nošena vjetrom, i ta jeka im je zvučala kao lavež? Kako i gdje započeti svoju pustolovinu? I što će se dogoditi, ako ih ulove i kazne? Ili budu izvrgnuti ruglu? A što ako obole, kao Nimi Ždrijebe, od njištalice? I što će im se dogoditi, ako u Nehiju, duhu planine, probude bijes? I što ako i oni zauvijek nestanu pod njegovim crnim plaštom, baš kao što su prije mnogo godina nestale životinje koje su, kako kažu odrasli, nekada živjele u našem selu i okolici?

I uopće, gdje da počnu tražiti?

14

Odgovor na ovo pitanje, tako im je govorilo njihovo srce, jest da trebaju početi tražiti u šumi. Odgovor je toliko uplašio Matija i Maju da su se od silnoga straha u sljedeća tri do četiri tjedna prestali došaptavati o planovima pustolovine. Kao da se među njima dogodilo nešto sramotno, nešto za što je bolje pretvarati se kao da se nikada nije dogodilo. Ili se dogodilo i u potpunosti je zaboravljeno. No pustolovina se u njima već ukorijenila i ušuljala duboko u njihove snove. Ona u njima više nije pobuđivala osjećaj sreće, znatiželje, uzbuđenja i gorljive hrabrosti, već siv i stalan osjećaj koji ih je obuzeo i više ih nije napuštao: osjećaj daje to to. Daje tome tako i gotovo. Da se tu ništa ne može. Da je odsada to naprosto njihova dužnost. Da više nemaju izbora.

I tako su se njih dvoje nastavili došaptavati o šumi, o ribici u bazenčiću, o lavežu udaljenih pasa, o oblaku koji nije bio oblak koji je proletio iznad njihovih glava, i o još znakova života. Ova su došaptavanja među djecom u razredu i pod budnim očima susjeda ponovno probudila razne glasine i sitna podbadanja, smijuljenja, gledajte ovaj par, sigurno se već drže za ruke, ma šta ruke, kakve ruke, kladim se da su se već poljubili. I tko zna, možda su čak dopustili jedno drugome više od pogleda?

Bilo je onih koji su govorili da ovo dvoje čudne djece zapravo odgovaraju jedno drugom, ona s tom svojom majkom, ludom pekaricom koja svake večeri rastresa ostatke tijesta u rijeku u kojoj nema niti jedne ribe, ili sije mrvice

kruha podno drveća na kojima nema ptica, i on sa svim tim stvarima koje piše u svoje male blokove, koje nam ne pokazuje već odmah trči pokazati ih ribaru Almonu koji vodi rasprave sa zidovima. Ili možda stvari koje piše ne pokazuje Almonu, već njegovu strašilu?

Tako se oko njih nakupljalo izrugivanje kao tamna blatna mrlja koje se širi vodom i muti je. No Mati i Maja su prokopali put kroz porugu i iz nje izašli na drugu stranu: jednoga su jutro ustali jako rano i umjesto da odu u školu izašli su iz sela penjući se ravno u šumu.

Maja i Mati su se uspinjali prateći riječni tok, no nisu se držali za ruke. Osim možda jednom ili dvaput kada su prelazili rijeku na jednom od zavoja preko skliskih kamenih otočića razasutih cijelom njenom širinom. Na putu do suprotne obale, preskakivali su s jedne mokre stijene na drugu i tada su se trebali osloniti jedno na drugo kako ne bi posrnuli u hladnu rijeku. Što su se više uspinjali uz zavojitu rijeku, šumsko raslinje postajalo je sve gušće. S vremena na vrijeme morali su micati grane i grmlje i raznovrsnu paprat kako bi si prokrčili put.

Na trenutke im se odjednom činilo kako u šumi nisu sami, kako još netko ili nešto, široko i veliko i tamno, kao da tamo iza njih duboko i tiho dahće. No svaki put kada bi se osvrnuli vidjeli bi samo gusto raslinje, čija je zelena boja postajala sve bliža i bliža crnoj. Koliko god bi načulili uši i izoštrili sluh, nisu čuli ništa osim šapata vjetra u krošnjama drveća, bućkanja rijeke između dviju stijena i šuškanja lišća i suhих grana ispod svojih nogu. S vremena na vrijeme raslinje je postajalo tako gusto da su ga mogli proći samo čučeci ili puzeći na sve četiri. Katkada bi na svom putu prolazili kraj otvora pećine, no pogledavši unutra vidjeli bi samo crni mrak koji se do njih valja i dopire iz dubine pećine šireći stare mirise prašine i ljepljive vlage.

No odjednom je iz jedne pećine umjesto mirisa vlage izašao tanak tračak dima, ugodan miris ognja izdizao se iz pećine i zaslađivao zrak. Na tren su se oboje ukipili, a onda je Mati šapnuo Maji: dođi, bjež'mo odavde prije no što nas

netko otkrije. Maja mu je šapnula: ali prije toga ću sada otpuzati, samo malo, samo da provirim i vidim što tamo ima, naprosto moram. Ti me pričekaj ovdje, Mati, sakrij se iza ovog kamena i čuvaj stražu. Ako vidiš da se spremam otamo pobjeći, i ti počni trčati natrag prema kući: nemoj se zadržavati niti me čekaj, bježi kući iz sve snage i ne osvrći se. I ja ću trčati dolje što brže mogu. No ako vidiš da je prošlo otprilike četvrt sata i ja ne izlazim odanle, nemoj me više čekati: trči kući, pokušaj dobro upamtiti put, i sve kaži Daniru krovopokrivaču. Samo Daniru. Nikome drugome osim njemu. Da se moja majka ne prestravi.

Marija je obuzeo strah i kanio je Maji šapnuti ne, to je opasno, ne zna se što na njih vreba u tami pećine, no ukipio se i ušutio jer je zapravo oduvijek znao da je Maja hrabrija od njega, i pomalo se zbog toga sramio, pa čak i samom sebi izrugivao.

Dvije krivine i tri kamene stepenice vodile su Maju do uske udubine na kraju mračne pećine. Zidovi pećine bili su pokriveni čađom, a vatra je na njima rasplesala razne uskomešane sjenke. Iz plamena se uzdizao mirisan, ugodan dim koji je otvarao apetit. A Mati je, nakon kratkog oklijevanja, odlučio ne poslušati Maju već krenuti unutra njenim stopama: dvije krivine, dvije kamene stepenice, no prije treće došao je kraj njegovoj hrabrosti i zastao je, skrivajući se iza kamena, iza kojega je gledao što će se dogoditi Maji. I eto, tamo je sjedio jedan maleni čovjek, okrenut Maji leđima, zaposleno se baveći vatrom, i izgledalo je kao da uopće ne primjećuje Maju koja se zaustavila iza njega, oprezna, spremna okrenuti se i pobjeći odatle u sekundi, brzinom munje.

Maleni je čovjek prebiraio štapom po vatri, i pekao nekoliko krumpira s lukom, s posebnom nježnošću okrećući

ih s jedne na drugu stranu u ugljenu, održavajući žar i istovremeno obraćajući se vatri s velikim prijateljstvom, ohrabrujući je lijepim riječima i pohvaljujući sebe na svom uspjehu. Nastavio je baviti se vatrom, pričajući skoro bez prestanka i ne primijetivši Maju koja se pognula i promatrala ga izbliza, dok je Mati iz svoje udubine u stijeni, preplašen, čuvao Maji leđa i dvoumio se što mu je činiti, dok su mu noge bile spremne pobjeći odatle što brže, a osjećaji ga tjerali naprijed prema Maji. Od silne borbe između nogu i osjećaja, Mati je ostao ukopan u mjestu, u usjeku stijene, prilično blizu Majinim leđima, no ne toliko blizu strancu kao ona, i malo bliže izlazu iz pećine no što je to ona bila.

Odjednom je stranac skrenuo svoj pogled i mirno se nasmiješio, nije bio iznenađen, kao da je cijelo vrijeme znao da su neočekivani gosti stigli, i samo je čekao trenutak kada će se moći osloboditi posla oko vatre i ispuniti obaveze domaćina:

Majo? Mati? Želite li možda sjesti? Malo se odmoriti? Želite li jesti sa mnom pečene krumpire? Dođite, sjednite. Imam i povrća i razne vrste voća, gljiva i lješnjaka. Sjednite ovdje.

16

Mati i Maja su bili u šoku, jer nije to bio muškarac već dijete, i ne neko nepoznato dijete već Nimi, Nimi kojega su svi zvali Nimi Ždrijebe, uvijek prehladeni Nimi, koji je nekada ustrajno svima prepričavao priče o svojim snovima, papučama koje se usred noći pretvaraju u par ježeva i gumenoj cijevi koja postaje surla ili zmija, i svi su ga ismijavali. Nimi koji je jednom ustao i otišao sam u šumu, gdje je izgleda susreo nešto što ga je preplašilo ili izbezumilo u tolikoj mjeri da se razbolio od njištalice. Zbog bolesti njištalice on je sasvim prestao govoriti i počeo je tumarati i njištati po seoskim uličicama, njegovi su razdvojeni prednji zubi stršali, a jedno je oko stalno suzilo, i otada on luta danju i noću, zimi i ljeti, bez kuće i bez ikoga svog, ni Maja ni Mati nisu mu mogli pomoći, čak se i njegova obitelj predala i odustala od njega.

I eto ovdje, u ovoj pećini, Maja i Mati su pronašli Nimija: ne Nimija koji njišti i ne Nimija koji bježi od ljudi i penje se po drveću, čudno se izvija na visokom granama, već Nimija koji govori i dodiruje im ramena i poziva ih da podijele s njim krumpire s lukom zapečene u vatri, čak im se i njegovo suzeće oko nježno smiješilo.

I kasnije, kada su njih troje sjedili siti i opušteni, razgovarajući oko vatre, Nimi im je otkrio da njegovo njištanje uopće nije bolest, već odluka: dozlogrdilo mu je nesmiljeno ruganje i zadirkivanje i odlučio je otići i živjeti svoj život sam i slobodan, bez roditelja, bez susjeda, bez razreda, bez onih koji vrijeđaju i bez da mu bilo tko u selu ili

na svijetu svaki dan govori što može raditi a što ne: on je izabrao biti sam. Biti u miru i slobodan. Točno, ima prevelik razmak između svojih prednjih krivih zubi, no barem se iza tih njegovih glupih zubi nalazi glava, a ne otrovna gljiva kao u onih koji se rugaju. Katkada siđe u selo kako bi se malo vrzmao i njištao u dvorištima i tada se svi uznemire i bježe od njega, bojeći se da će ih zaraziti. No ovdje je njegov dom, ovdje on živi, u ovoj pećini u kojoj sakuplja razne stvari koje nalazi u stražnjim dvorištima: knjige i lončice, užad, suhi kruh, posuđe, bilježnice, daske, svijeće, voće i povrće i dijelove odjeće koje krade sa konopa za rublje. I ribar Almon mu je dopuštao da noću vadi krumpire iz njegova vrta i da, koliko ga volja, bere voća s voćaka i povrće iz povrtnjaka.

Kako to da se ne bojiš šume? Nehija?

Da, ponekad se ipak malo bojim, posebno noću, ali ne bojim se Nehija, rekao je Nimi. Ustvari, kada se nalazim ovdje, u mojoj pećini, manje se bojim nego kada sam među djecom koja me mrze i njište i bacaju crepove i kamenje ili pak među odraslima koji upiru na mene prstom i govore gledajte-evo-ide-jadnik-boluje-od-njištalice-jadni-njegovi-roditelji, upozoravajući uvijek svoju manju djecu da mi se ne približavaju.

Reci Nimi, jesi li ikada ovdje u šumi vidio živa stvorenja? Ne? A Nehija? Jesi li možda vidio Nehija? I reci još Nimi, uistinu postoji ova bolest, njištalice?

Umjesto da odgovori na ovo pitanje, Nimi Ždrijebe je ustao, protegnuo se, mahnuo im ispruženom rukom, uvukao svoje šmrklje, nasmiješio se svojim krivim zubima i jednim okom koje suzi, nasmiješio se sebi, a ne Maji i Matiju, poskočio i prošao pored njih, proguravši se do otvora svoje pećine, i odjednom zaništao gromoglasno, jako dugo,

vrtoglavo, glasom koji je zvučao očajno i drsko i izazivajuće. Njišteći je razigrano odkaskao van, prema masivnom drveću, trčao je i njištao veselo u sav glas, dolazio i udaljavao se, dok mu se glas stišavao, sve dok ga nije progutala dubina šume.

Nakon što je plamen ugasnuo u Nimijevoj špilji, Mati i Maja su odlučili nastaviti uspinjati se šumskim planinskim putem, koji je postajao sve strmiji i zavojitiji i sve više sličio na uzak i mračan tunel usred gustog raslinja.

Ubrzo su puteljci nestali i više nije bilo šumskih staza nalik na paukovu mrežu, već samo gust i maglovit labirint, prepun biljaka sjene čija je boja bila sličnija crnoj nego zelenoj, biljaka koje su bole i biljaka koje su pekle, pa i onih koje su ranjavale kožu poput otrovnog ugriza.

Mati i Maja cijelo su se vrijeme trudili ne udaljavati od rijeke, iako joj se nisu mogli sasvim približiti jer je na nekoliko mjesta ponirala između strmih stijena, ili pak potpuno nestajala pod zemljom i ponovno izvirala na neočekivanom mjestu. No buka riječnog toka pomogla je Maji i Matiju u snalaženju u gorskim visinama: kao da je rijeka bila svojevrsni vodič, ljutit i bučan koji ne utihne ni trena, katkada škrguće zubima u svojoj jurnjavi šljunčanim dnom, katkada tiho stenjući uhvaćena u klopku zida od stijena, a katkada divlja i riče u pjenušavim kaskadama.

Nakon nekoliko sati izgubili su rijeku. Više nisu mogli čuti čak ni udaljeno mrmljanje njezina toka. Umjesto zvuka rijeke skrovitom su šumom odzvanjali drugi zvukovi: škripa, cvrčanje, šištanje, kao da nešto uzdiše tamo negdje, udiše i izdiše i šapuće, nešto dosta blizu, a opet nevidljivo. I nešto drugo kašlje ne tako daleko kašljem koji guši, i još nešto tvrdo glavo pili ili glođe snažnim zubima, prestaje na tren kao da se umorilo i onda ponovno nastavlja glodati.

Prema Majinom i Matijevom osjećaju već je trebala pasti večer. Željeli su pronaći neku pećinu u kojoj bi mogli pričekati do jutra. Bilo im je čudno što je još kroz grane krošanja dopiralo danje svjetlo.

Mati je zastao kako bi uhvatio malo zraka i izvukao suhe borove iglice i čičke koji su se zabili u njegovu odjeću. Maja, koja je gotovo sve vrijeme bila nekoliko koraka ispred njega, zastala je i pričekala ga. Predložila je da se nastave uspinjati dok ima još imalo svjetla. Nije to rekla kao prijedlog, već više kao netko tko pogađa kakav će biti njegov odgovor:

Reci, želiš li da se vratimo kući?

Mati je potajno želio vratiti se kući, no bilo mu je važno da prijedlog o povratku dođe od Maje, a ne od njega. Zato je odgovorio pitanjem: Što ti misliš, Majo?

Maja je odgovorila: A ti?

Na tren se kolebao. I kada je prošao trenutak rekao joj je odlučnim i odvažnim glasom: Odlučio sam da napravimo onako kako ti kažeš.

Maja je rekla: Dobro da smo jeli kod Nimija, pored njegove vatre, no sada sam opet malo gladna i malo umorna.

Mati je rekao: Onda, vraćamo se?

A Maja: Možda. Da. U redu. Ali ne kući: hajdemo se vratiti Nimiju i tamo ćemo biti do jutra, a ujutro ćemo se nastaviti penjati.

Tako su njih dvoje počeli silaziti. Ovoga puta je Mati predvodio i borio se raskrčiti im put kroz gusto raslinje. No biljke su bivale sve gušće i gušće. Koliko god su se trudili proći, kao umorni plivači kroz visoke valove, toliko je raslinje bilo sve gušće i gušće. Umjesto da silaze, ponovno su se našli kako se penju na strmu šumsku uzvisinu. I ponovno

im se činilo da dan nestaje i mrak nije više tako daleko i da Nimijevu pećinu više nikada neće naći.

Tamna i niska sjena odjednom je u potpunoj tišini preletjela iznad njihovih glava, lebdeći točno iznad krošanja i gotovo ih dodirujući, prekrivši i zamaglivši na tren sve raslinje, te je začas prohujala i udaljila se bez ikakvog zvuka. Kao da je sve prekrilo težak crni prekrivač. I načas je njihova srca ispunila strava pred velikim magičnim trikom, strah od dana koji to nije i strah od noći koja to nije. No ni on ni ona nisu o tome rekli ni riječi. Šutke su nastavili krčiti put u usponu. Sve dok nisu stigli do neravne padine gdje su odlučili odmoriti se i planirati, i samo se Maja odvažila pogledati uokolo jer joj se na tren učinilo da je izdaleka čula šapat rijeke.

Tamo, na brijegu, između dvije stijene, pognuo se Mati kako bi provjerio maleni kamen, okrugli kamen koji ga je podsjetio na crtež puža, a možda je to i bio okamenjeni puž. Za to vrijeme se Maja i dalje penjala prema onome što joj se činilo da je zvuk rijeke. I Mati je odjednom više nije vidio, više nije čuo njene korake, no nije se usudio podići glas i zvati je. Ni Maja, pogledavši unazad, više nije vidjela Matiju, koji joj je nestao među drvećem, i ona se bojala dozivati ga jer su oboje imali osjećaj da je zabranjeno dizati glas jer zapravo nisu sami, netko ih čeka u dubini šume. Ili pak lebdi iznad njih. Ili pak nepomično i tiho stoji između sjena i neprestano ih promatra iz guste šume. U dubokoj tišini koja se nad sve nadvila Matiju se činilo kako otkucaje svoga prestravljenog srca ne čuje samo on, već to može čuti i ono što stoji tamo među sjenama i promatra ga bez prestanka.

I baš kad je spustio na stijenu spiralni kamen nalik na puža i pogledom tražio Maju koju više nije vidio, kraj njegove cipele gmizao je puž, ne okamenjeni puž, no kada je

Mati vratio pogled već je nestao kao da ga nije ni bilo.
Progutan u pukotini stijene.

Nakon malo kolebanja, Mati je odlučio da je bolje sjediti i čekati Maju ovdje u podnožju stijene koja je pomalo nalikovala na veliku sjekiru: jer što bi se moglo dogoditi, ako je krene tražiti? I ako ga ona ne nađe ovdje, mogla bi krenuti lutati i tražiti ga po šumi i zalutati u brežuljcima i tako bi tražili jedno drugo sve dok se ne smrači. Sjedio je naslonjen leđima na stijenu-sjekiru i čekao, svom snagom se trudeći oslušivati i upiti svako šuškanje ili šum.

Odavde, odozgo, šumsko prostranstvo činilo mu se kao ogromna tamna zavjesa, na kojoj su se ispreplitala svjetlozelena, prugastozelena, sivo-zelena, žućkasto-zelena i tamnozeleno, gotovo crna boja.

Matijeve su oči tražile, duboko ispod njega, udaljene crijepom pokrivene krovove seoskih kuća, no selo je nestalo. U mašti je Mati na tren oslikavao plantaže voćaka ribara Almona. U mašti je mogao dobro vidjeti i povrtnjak, i strašilo koje je stajalo između gredica u vrtu. I mogao si je predočiti kako stari ribar onuda prolazi polagano, uzdišući, šepajući između gredica u pravcu svog drvenog stola, kako čezne za svojim psom Žitom, češljugarima i ribama, pa čak i crvima u drvetu koji su cijele noći glodali utrobu namještaja u njegovoj sobi. Zasiurno sada kori strašilo ili u hodu vodi rasprave sam sa sobom, mrmljajući neki vječni odgovor u svoj sijedi, gusti brk, jer njegova je riječ uvijek zadnja. A tamo, nedaleko ruševine, sama stoji učiteljica Emanuela i u stražnjem dvorištu svoje kućice vješa rublje na konop. Mati je iz ogovaranja znao, cijelo selo je znalo, da učiteljica

Emanuela, ne tako mlada žena, godinama pokušava privući muškarce u selu, slobodne ili oženjene, mlade i stare. No u cijelom selu niti jedan muškarac nije ju smatrao zanimljivom. Katkada bi se i Mati pridružio onima koji su je ismijavali, onima koji su joj nadjenuli ružan nadimak: Nemanuela. I sada mu je zbog toga bilo žao: samoća i očaj učiteljice Emanuele sada su ga rastuživali i dirnuli.

Kada je razmišljao o uličici podno kuće svojih roditelja zamišljao je kako Danir krovopokrivač i njegova dva pomagača sjede u jahaćem položaju na sljemenu jednog od krovova pokrivenih crepovima, lupaju čekićima i smiju se, jer su bukom svojih čekića uspjeli proizvesti ritam veselog marša.

I zamišljao je kako švelja Solina zastaje na pola puta i nadvija se nad kolica svoga supruga invalida, možda zato da popravi pokrivače ili da mu promijeni mokre pelene, ili tek da ga pomiluje po glavi prekrivenoj rijetkom sijedom kosom, dok Ginom, iz dubine svoje bolesti, bleji tananim glasom koji para srce, jer misli da je tek janje, a njegova supruga da mu je zamjenska majka ovca.

I možda baš u tom trenu, dok on sjedi ovdje i zamišlja život u selu, pekarica Lilia, Majina majka, iz svoje kućne pekare odlazi na trg u jedini dućan u selu. I možda tamo susreće Solinu koja vozi svoga supruga u dječjim kolicima. Lilia sigurno zastajkuje, kao uvijek, razmjenjuje nekoliko riječi sa Solinom, kako bi joj ispričala koliko joj je teško odgajati tvrdoglavu i otresitu kćer poput Maje, vragolastu ali nikako okrutnu. Problem je u tome što djevojčica ima tako žestok i jak karakter, svaku stvar ona zna bolje od mene i puno bolje od svih ostalih, i sve stvar mora biti onako, ali baš onako, kako ona to želi.

Nakon toga Lilia sigurno trese svoju pregaču, i ispričava se – jer ona uvijek bez ikakva povoda ima taj običaj spuštati pogled i ispričavati se svakome – i odmah se rastaje od Soline i Ginoma i nastavlja dalje gurati uličicom svoja stara kolica za kruh, kojima je već odavno trebalo nauljiti kotače, a možda ih čak i zamijeniti.

I zašto ja sam ne bih uskoro došao nauljiti te kotače? mislio je Mati. Briga me što će drugi reći!

Neka pričaju. Neka se rugaju do sutra. Ta nismo li Maja i ja vidjeli nešto što drugi nisu ni sanjali. I kada se vratimo iz ove šume, možda ćemo znati nešto što cijelo selo još ne zna. Ili se jako trudi da ne zna. A možda selo već zna, samo se pretvara, baš kao maleni Nimi koji se namjerno pretvara da boluje od njištalice kako bi ostao slobodan?

Ako se samo vratimo živi i zdravi iz šume: bilo mu je toliko čudno da večer, koja se već odavna trebala spustiti i zamračiti cijeli svijet, kasni i odgađa se i dalje. Kao da je začarana.

A što ako se Maja već jako udaljila?

I što ako se izgubila?

I što ako smo oboje uhvaćeni u paukovu mrežu ove guste šume?

I koliko nam je vremena, ako imalo, preostalo od ovoga trenutka do dolaska noći?

Možda zasada još nisu počeli brinuti o nama kod kuće. No uskoro će zasigurno početi.

Mati je tako dugo sjedio, promatrajući selo s visine, udubljen u misli i maštu, trudeći se odagnati strah koji je rastao iz minute u minutu, uvlačio mu se pod kožu i izazivao trnce po leđima: jer Maja se nije vratila, ni nakon toga se nije vratila, ni poslije toga nije davala ni znaka. Sve

više se ljutio na nju: gdje je samo tako nestala? Je li moguće da se spustila i vratila u selo bez njega? I zapravo je zavrijedila da se i ja izgubim odavde i siđem brzo kući prije no što se spusti noć.

Nakon toga je ljutnju na Maju zamijenio hladni strah od šapata visokog drveća i tišine i vjetra. U zraku se već osjećao prvi miris kraja poslijepodneva ili najave večeri, dok se predvečernji povjetarac već počeo došaptavati s lišćem šumskog drveća. Taj se povjetarac igrao i došaptavao s borovim iglicama, sve dok se u jednom trenu Matiju, koji je već ustao i namjeravao početi trčati kući, brzo koliko ga noge nose, na trenutak nije učinilo da negdje daleko daleko opet čuje lavež pasa. Na tren je mislio da s visina planine, iz dubine šuma, čuje i Majin zatomljeni glas kako ga s velike udaljenosti opet, i opet, i opet zove, Ma-ti, Maa-aati, dođi ovaaamo, do-đi Mati ovamooo...

I nije znao koja je između dvije mogućnosti strasnija: oglušiti se na poziv koji je možda očajnički poziv upomoć ili pak ustati odmah i hrabro se zaputiti u šumu, prateći glas koji baš možda obmanjuje ili navodi ravno u opasnu zamku, glas koji ne dolazi s planinskih visova, već iz njegove glave zbog straha i očaja koji su već počeli zamračivati njegovo srce i otežavati mu disanje, kao noga u teškoj cipeli koja mu pritišće grudi.

18

Mati je napokon odlučio ustati i započeti penjanje po stijenama. Šumsko drveće koje ga je okruživalo postajalo je sve gušće i tamnije, kao da se namjerno naguralo jedno do drugoga kako bi mu zapriječilo prolaz. No između stabala ponovno mu se otkrio put ili obris uzanog puteljka, koji se zavojito uspinjao u brdo i vodio ga preko strmih padina u gusto crno grmlje. Ovaj je put oštro vijugao uspinjući se ka vrhu planine, dok je sunce zalazilo za planinskim grebenom, oslikavajući nebo ponad šumskih krošnja bojama plamtećeg požara, potom bojom vina, pa bojom goruće žeravice. Uskoro će nebo i zemlju prekriti gusta zavjesa od pepela.

U tom je trenu ugledao kameni zid s dverima napravljenim od debelih trupaca, dok se iznutra, iza zida i unutar dveri, izdizao i lebdio oblak obojan različitim bojama, i odatle su se čuli brojni čudni glasovi, visoki glasovi, oštri, i duboki mutni glasovi, i tanani i ugodni glasovi poput snježnih pahulja. Glasovi koji zvižduću i cvrkuću i dahću i grakću, glasovi koji škripuću i glasovi koji miluju, glasovi kakve Mati nikada u svom životu nije čuo, ali ih se ipak prisjetio i znao je da su to glasovi životinja i ptica, glasovi mirnog mukanja i tihe rike, zboru za zborom grla koja cvrkuću-ciče-žamore.

I među svim ovim glasovima začuo se i Majin glas, jasan i zvonak glas koji odjekuje od silne radosti, no stoje s tobom, prestani stajati ukopan tu vani, otvori vrata, Mati, uđi i ti.

Mati je nekoliko trenutaka stajao pred vratima i razmišljao što mu je činiti. U njemu se meškoljio čudan i nejasan osjećaj kao da je ovdje već bio, i to ne samo jednom. Da je nekoć, baš kao i sada, stajao ispred ovih vrata. Da se već jednom dvoumio je li bolje pobjeći ili ući unutra. I da je već odlučio i ušao i vidio. I sada, ako upre svom snagom, do krajnjih granica svoje volje, možda se na tren prisjeti svega što je zaboravio. Možda se čak prisjeti i onoga što nije znao i što nikada nije vidio.

Mati je pogledavši otkrio da vrata nisu bila do kraja zatvorena, već samo pritivorena, i sjetio se bez prisjećanja da su vrata tako stajala i onoga puta, i da ta vrata uvijek tako stoje. Između dva vratna krila nazirala se mala pukotina i ako jako gurne možda će ih uspjeti otvoriti i ući unutra kako bi pokušao spasiti Maju?

No možda je ipak puno sigurnije okrenuti se istoga časa i pobjeći? I trčati svom snagom niz padinu, trčati i ne zaustavljati se, trčati i ne gledati unazad, trčati kući do zadnjeg atoma snage? Trčati i ispričati sve svojim roditeljima, učiteljici Emanuely, Daniru krovopokrivaču, čuvarima u selu, da se organiziraju i brzo dođu spasiti Maju? Nije li ovo dvorac Nehija, strašnog planinskog vješca i Maja je već zatočena između zidina ovog dvorca i već je izgubljena, jer ti je sam nećeš moći spasiti, i ako odavde ne pobjegneš upravo sada – i ti ćeš biti izgubljen. Evo već i sunce gasne iza ovih zidina i preko šumskih brežuljaka, a ti, ako ne požuriš i ne otrčiš dolje, kući, koliko te noge nose,

ostat ćeš ovdje sam u mraku praznih ruku ispred vrata zamka duha planine, i kući se više nikada nikada nećeš vratiti.

Mati se okrenuo i namjeravao pobjeći brdskim puteljkom, ali ga je Majin glas zaustavio. Izašla je i stajala na vratima, dok je u naručju grlila i nježno privijala na prsa neko sivo okruglo čudno klupko, i rekla mu potihom, ne boj se, Mati, dođi k meni, dođi i pogledaj, gledaj čudo, dođi za mnom, Mati, dođi, Mati, ne boj se, dođi vidjeti kako je ovdje lijepo.

20

Kada joj se približio, Mati je shvatio da ona u naručju drži živu mačkicu; ne sliku mačkice, ne igračku i ne lutku u obliku mačke, već krzveno stvorenje, živo, meko, slatko i sramežljivo koje je sa svoja dva okrugla oka zurilo u Matija, ušiju savijenih prema naprijed, dok su mu njuškica i brkovi pomalo drhturili kao da uopće nije mačić već veliki i slavni filozof, vrsni mislilac koji se sav usredotočio u pokušaju da odgonetne tko je to odjednom došao ovamo, i zašto je došao? I što je sa sobom ponio? I uopće – što se to tamo događa, u nepoznatom svijetu s druge strane vrata?

Mati se preplašio i pomalo uzbudio, jer je mačke vidio samo na slikama i jer mu se činilo da se tijelo mačke malo širi, a onda malo smanjuje, pa se ponovno širi, pa onda pomalo prazni, bez prestanka, na način koji je Matiju bio čudan i gotovo zastrašujuć: nikada u životu nije vidio, niti je mogao pretpostaviti da sva živa bića neprestano dišu, udišu zrak u svoja pluća i i izdišu ga i onda opet udišu, baš kao i mi.

No Maja je bila ustrajna, u svoju ruku je položila njegov dlan i uronila njegove prestravljene prste u mekoću mačjeg krzna jednom i još jednom, sve dok se Matijevi prsti nisu umirili od uzbuđenja i nakon njih smirio mu se i dlan koji miluje i kojega miluju, i umirila mu se ruka i rame i umirilo se cijelo njegovo tijelo. I odjednom mu je jako godio dodir mačjeg krzna i Majinih prstiju, koji su držali njegovu ruku i vodili je niz baršunasta mačja leđa. Kao da su njezini prsti stvarali i na njega prenosili lagane drhtaje, ugodne, tople

drhtaje koji teku iz njena dlana k njegovom zapešću, i kroz njegovu ruku dalje prolazi ugoda od koje drhturi i krzno mačića, koji ga sada promatra s neizmjernom naivnošću i iskrenošću, velikim okruglim očima punim čuđenja. Nakon toga, mačak je sklopio oči i Mati je na tren sklopio oči, upivši vršcima prstiju treptave drhtaje koji su nježno uljuljkali tijelo mačića, drhturenja koja su se pojavila jer je stvorenje počelo presti glasom punim užitka, a istovremeno je mačak nježno, ali odlučno gurnuo svoje obraze i čelo, umiljavajući se ruci koja ga je milovala. Mačić je otvorio i ponovno gotovo zatvorio oči, a samo su dvije zelene točkice pogledavale u Matija i govorile da, tako, molim te nastavi me milovati, da, to je tako ugodno za obojicu, nastavi, da, tako, molim, ne prestaj.

I odjednom je mačić namignuo Matiju, bilo je to brzo i jasno namigivanje koje je odavalo tajnu znanu samu njima dvojici: kao da pokušava dati Matiju znak da dobro razumije koliko njegovo krzno privlači prste koji ga miluju, i da razumije kakvu ugodu osjeća sada Matijev dlan, položen između mačjeg krzna i Majinih prstiju, koliko taj dodir Matiju donosi zadovoljstva i uzrokuje laganu vrtoglavicu, zadovoljstvo kakvo nikada dosada nije doživio, dok vršci Majinih prstiju lagano lepršaju njegovim zapešćem i toplina mekoga krzna koje miluje naprijed-nazad, donosi Matiju drhtaje u valovima.

Matijevo tijelo se polagano smirivalo, punilo užitkom i sa smirajem tijela umirio se i njegov strah: kada je podigao pogled vidio je da su mu noge već u dvorištu, unutar zidina. I vidio je unutarnji vrt, i znao da je sada već stvarno unutra, uistinu unutar zamka Nehija, duha planine. No umjesto strave i straha Mati je sada osjećao znatiželju i oduševljeno uzbuđenje. Pogledavši uokolo vidio je ljepote vrta.

Vrt je bio sjenovit i uveseljavao oko, sav osvijetljen ne samo zrakama zalazećeg sunca već i jakim snopovima veličanstvenog jasnog svjetla. Snopovi svjetla prelamali su se među drvećem i grmljem, na cvjetnim gredicama i jezercima, i u malim kristalnim izvorima koji su gdjegdje grgoljili u usjecima stijene i pukotinama stepeništa.

Ova svjetlost, rekla je Maja šapatom, ne dopire iz skrivenih svjetiljki kako ti se čini i kako se i meni činilo kad sam tek ušla ovamo, već mnoštvo krijesnica proizvodi ovaj veličanstveni sjaj.

U čitavom su vrtu rasle voćke i ukrasno bilje, i grmlje, i sadnice i trava. U podnožju drveća cvjetale su gredice bilja i cvijeća, dok je sve obavijala nježna cvjetna rapsodija, u paleti boja, narančaste i zlatne, lila i crvene, limun-žute i žute i plave, crvenkaste, roskaste, grimizne i ljubičaste.

Mati je podigao pogled ka gustim krošnjama drveća i po prvi put u životu vidio i čuo mnoštvo ptica kako međusobno u sav glas čavrljaju, pjevaju i nadmeću se, šire krila i odjednom poskakuju, uzdižu se i lete s grane na granu. Na obalama potocića i u baricama spokojno su na jednoj nozi stajale vodene ptice, dok im je druga noga bila skrivena, a svoje bi ružičaste kljunove s vremena na vrijeme umakale u vodu. Marija je ispunio dubok i nježan spokoj, kakav nije osjetio nikada u životu, osim možda u skrivenom i maglovitom sjećanju, koje leži zakriveno iza svih sjećanja, spokoj sitog i čistog dojenčeta u pelenama, omotanog slatkoćom, čije se oči zatvaraju, tonući polako u san u

majčinu naručju, dok mu ona toplim glasom pjevuši uspavanku.

Jesam li već bio ovdje? Odmah po rođenju? Ili čak prije toga?

Vrt je bio dubok i velik i protezao se dokle pogled seže, do cvjetnih padina koje se sljubljuju s tamnim šumarcima, do cvjetnjaka i povrtnjaka. Gdjegdje su klizili uski potoci slični vezu od srebrnih niti. Iznad svega uskomešali bi se, uzvrpoljili i žurili brojni i maleni kukci i bube, koji su u letu bučno zujali, šištali i zvrndali, kao da su dobili u zadatak ubrzano isplesti mrežu tananih metalnih niti ponad cijelog vrta, dok sve te nježne i nevidljive niti pjevuše i odzvanjaju uzbuđenim pjevom zujanja i šištanja, nošeni prolaznim povjetarcem.

Čudne zmiје, brze i sklupčane, s mnogo nogu, puzale su prema grmlju. Veliki lijeni gušteri drijemali su tamo otvorenih očiju. Između travnjaka i zelenih površina vrta šetale su i mirno pasle bijele ovce, žirafe, bizoni i srndaći, dok su uokolo poskakivale skupine zečeva. Među njima, kao grupe izletnika koji lagano šeću umirujućim mjestom, šetkali su tu i tamo čopori lijenih vukova, medvjed ili dva, par lisica kitnjastih repova i razbarušen šakal, koji je odjednom prišao Maji i Matiju i pokazao im svoj dugi i jako crven jezik koji je izgledao kao da iz ždrijela visi postrance, između dva reda sjajnih, oštrih zubiju. Šakal je odjednom počeo trljati svoju šiljatu glavu o Matijevo koljeno, jednom i još jednom, pogledavajući ih svojim smeđim tužnim očima. Gledao ih je žalosnim pogledom kao da jako moli, moli ih svim srcem, sve dok Maja napokon nije shvatila, pognula se i pogladila ga po glavi, pošakljala ga po vratu i malo ispod ušiju, nastavljajući ga češkati pomalo i po leđima, od glave do vrška repa.

Nakon toga prošli su Maja i Mati kraj četiri-pet umornih tigrova koji su se izležavali na padini livade i bez treptaja zurili svojim zelenim očima u dubinu večernjeg smiraja, glava položenih na prednjim šapama. Na trenutak su Matija ovi uspavani tigrovi podsjetili na starog ribara Almona, kada mu glava pada na ruku iznad listova bilježnice dok napola spava a napola je budan, u predvečerje, dok sjedi sam za drvenim stolom u podnožju svoga vrta. Gorka čežnja je na trenutak ispunila Matijevo srce, neki nagli poriv da sjedne na Almonovu klupu i započne mu pričati o svemu ovome, ističući svaki detalj, ili pak još bolje da dovede Almona ovamo, gore, da sve vidi svojim očima. Da opipa svojim starim prstima. I da dovede i Solinu zajedno s njenim suprugom-bebom. I Danira sa svoja dva pomoćnika popravljača krovova. I Nimija. Poriv da svima sve ovo pokaže, cijelom selu, i svojim roditeljima, i starijim sestrama, učiteljici Emanueli i da onda pomno prati njihova lica dok gledaju i promatraju vrt po prvi put.

Uto im je ususret dolazila jedna krava, polagana krava, ozbiljna izraza lica i jako gorda, vrlo važna krava, ukrašena bijelim i crnim mrljama. Teško i polagano se penjala zavodničkim korakom, samouvjereno i samosvjesno prošla je ta krava polagano kraj uspavanih tigrova, dva do tri puta mahnula glavom kao da sasvim i u potpunosti nije iznenađena, uistinu ne, već naprotiv, jer svi su njeni planovi uspjeli i sve su se njene pretpostavke pokazale točnima, i sada klima glavom od silnog zadovoljstva koliko je u pravu i koliko se uistinu i uvijek slaže sama sa sobom, bez ikakve sumnje.

22

Sva su ova čudesa Maja i Mati gutali svojim velikim očima, svoj zadivljeni pogled nisu mogli maknuti sa krokodila debele kože koji su ležali na rubu bazena, sa majmuna i vjeverice, i papiga koje su se vrzmale i zabavljale između grana drveća koja su ugodna oku i onih čiji su plodovi ukusni. Jer lepet vrapčičevih krila i odjek golubljeg gugutanja ugodno su ozvučili cijeli vrt, potočiče, travnjake i krošnje drveća, sve su umotali u pokrivač dubokog, toplog i širokog smiraja, smiraja drugih svjetova.

I zašto sam odjednom siguran da sam već bio ovdje? I kako je to uopće moguće?

Tako potpun, tako bistar i smirujući bio je pred večernji odmor, večeri koja se spuštala na ljepote ovoga vrta, sve dok Maja i Mati nisu spazili jednog mladog čovjeka. Nije bio visok, leđa su mu bila pomalo pognuta, glava bez pokrivala, preplanulo lice čudno izbrazdano i prepuno bora, dok mu je gotovo sijeda kosa padala do ramena. Stajao je tamo mirno naslonjen na grubo stablo. Na uzvisini vrta, na predvečernjem vjetru, stajao je taj čovjek sam i promatrao njih dvoje tananim osmijehom, gorkim i rastresenim osmijehom, kao da su mu misli čas ovdje, a čas na nekom drugom mjestu.

Imao je pomalo pogrbljena ramena, jedno mu je bilo malo niže od drugoga, a njegove grube ruke su opuštene visjele niz tijelo kao nakon dugog i teškog tjelesnog napora. Njegovo sramežljivo lice nije bilo lijepo, već oprezno i

odavalo je nelagodu: kao da mu je drago što ga Mati i Maja uopće ne zamjećuju.

Kao da ih se pomalo sramio.

Taj stranac je tako stajao, bez ikakavog pokreta, disao je polagano i punim plućima, prateći svojim pogledom očarane oči dvoje djece. Sa zanimanjem je pratio njihove radoznale poglede koji su prelazili preko vrtnog pejzaža, zadivljeni svime što se u njemu nalazilo.

Imao je tajanstven, gotovo prepreden, osmijeh koji se rađao oko njegovih očiju, a ne oko usta, i od očiju se širio linijama bora, osvjetljavajući iznutra sve bore i brazde koje je njegovo lice nosilo.

Još uvijek se nije pomaknuo s mjesta, niti je progovorio.

Samo je jedna plavičasta žila, tanka i nevjerojatno nježna, zatitrala na njegovu čelu: kao oprezna ribica koja migolji ispod površine vode.

Sve dok ga Maja nije ugledala i jako se iznenadila. No suzdržala se i samo je tiho šapnula Matiju, oprez Mati, dobro me slušaj, ni u kom slučaju nemoj sada pogledati u onu stranu. Tamo netko stoji i gleda nas, no ne izgleda mi jako opasan, samo pomalo čudan.

23

Pomalo čudan, svojim nepovjerljivim osmijehom ponovio je čovjek riječi koje je Maja šapnula Matiju na uho. Nisu li upravo tako govorili o meni prije mnogo godina, kada sam još bio dijete: on je malo čudan, govorili bi, kriveći usta između podsmijeha i gađenja. Katkada bi govorili, gledajte, pogledajte, evo ga onaj retardirani. Sve se to događalo puno prije no što ste se vi rodili. U vrijeme kada su vaši roditelji bili vaših godina.

A ja sam jako htio biti jedan od njih: jako, jako sam se trudio cijelo vrijeme biti poput ostalih. Čak i više od njih samih. No koliko god sam se trudio, toliko sam sve više i više izazivao jedino prezir.

Stranac im se počeo približavati, no nakon nekoliko koraka je zastao oklijevajući, promijenio je mišljenje i stao kraj drveta smokve: možda se bojava da ih ne preplaši ili uznemiri. Ili je pak njemu samome bilo teško približiti im se. No kada je shvatio da djeca ne bježe od njega, već stoje na istom mjestu i gledaju ga, približavajući se jedno drugome i smanjujući pomalo razmak između sebe, spustio je pogled prema travi i rekao kroz osmijeh: Dobro da ste došli. Dodao je rekavši: Evo, ima ovdje soka od šipka? Ili snježne vode? Želite li piti?

Mati je kroz šapat rekao: Majo, oprezno. Nemoj dodirivati ove drvene posude. Ne možemo znati. Možda je opasno ovo popiti.

No Maja je u drvenoj šalici pripravila sok od šipka sa snježnom vodom, popila ga, nasmiješila se, obrisala usta

rukom i rekla čovjeku: Ja sam Maja. Ovo je Mati. Mati misli da si ti vještac. Jesi li? I nakon toga je rekla: Mati, popij i ti. Dođi, kušaj. Hladno je i ukusno. Nećeš se razboljeti od njištalice, ne boj se. Gledaj kako se sva ova stvorenja ne boje ovoga čovjeka.

Mati nije rekao ni riječi. Samo je uhvatio Majinu ruku i pokušao je povući unazad. No Maja se nije dala, već je snažnim i brzim potezom izvukla svoju ruku iz njegove. Ni ona nije rekla ni riječi.

Odjednom su iz strančeva grla izašli niski, zamršeni tonovi, tonovi koji nisu nalikovali riječima. Privučeno ovim tonovima, na njegovu i njihove glave i ramena sletjelo je cijelo jato uznemirenih i glasnih kolibrića, zlatnih zelenkasti i tirkiznih boja s plavkastim prelivima. Nakon što su ptice okružile čovjeka i njegove goste, stranac je nastavio pričati kako su se prije mnogo godina, dok je još bio dijete, njegovi vršnjaci uvijek uznemirili kada bi ga vidjeli. Nema li u svakom razredu ili grupi, rekao je čovjek, netko takav, neželjen, netko tko je drugačiji, netko tko uvijek silno želi ići tamo kuda idu i ostala djeca i vuče se za njima, vuče svoje noge nekoliko koraka iza svih, posramljen i pun stida, ignorirajući uvrede i izrugivanje, gori od želje da bude prihvaćen, da pripada, i u to ime spreman je na sve. Spreman je biti njihov sluga i potrčko, spreman je raditi budalu od sebe kako bi ih nasmijao, spreman je dobrovoljno biti njihov klaun, neka mu se rugaju koliko god ih volja, neka se pomalo i izživjavaju na njemu, nije važno, eto on im pruža na dlanu, bez naknade, svoje odbačeno srce.

No družina svejedno nije zainteresirana za njega. I bez posebnog razloga: naprosto ne žele i gotovo. To je to. I neka nam se više makne s očiju, i to što brže. Neka se gubi već jednom, jer stvarno, ali stvarno, nikome ovdje nije potreban.

Maja je rekla: I kod nas ima jedan takav. Nimi, Nimi Ždrijebe.

I Mati je rekao: Ne. Nimi je nešto drugo. Nimi naprosto boluje od njištalice. Svi se miču od njega jer je stvarno opasno biti u blizini onoga tko boluje od njištalice.

Nagnuo se prema Maji i šapnuo: Uskoro će se smračiti, Majo, moramo se odmah pokušati spasiti odavde.

Maja je rekla:

Spasiti? Ta, vrata su otvorena i nitko nas ne zadržava. Možeš sići, ako ti se žuri. Ja bih ostala. Ovdje ima još mnogo toga za vidjeti.

A čovjek je rekao:

Sjednite oboje na ovaj kamen. Popijte malo ovog osvježavajućeg soka od šipka, smokvinog soka sa snježnom vodom. Ne boj se Mati što se večer bliži i spušta: večeras će mrak malo kasniti, kako bismo mi mogli nastaviti razgovarati. Samo je se nemojte bojati, jer se ona malo uvrijedi ako se preplašite njezina lika: ova krtica je jako jako stara, i samo u vašu čast ispuzala je iz svog krtičnjaka kako bi vas onjušila. Sjednite kratko u tišini i dopustite joj da vas onjuši. Pogledajte kako su čudesno nježne njezine uši i šape, i kako njezina ružičasta njuškica drhturi, kao ubrzani otkucaji uzbuđenog srca. Izgleda da joj vaš miris vraća sjećanja iz vremena dok se još ni njeni roditelji nisu rodili.

Mati je prenio pogled sa stare krtice na čovjeka, pa opet na krticu, i opet se u njemu probudio osjet zamagljenog sjećanja. Nisam li već bio ovdje, nije li mi se ovo već desilo jednom. Bio sam i sve sam zaboravio i sada se zapravo ne sjećam što je to bilo. No sa sigurnošću se sjećam da sam zaboravio. Ovaj mi čovjek zapravo izgleda usamljeno. A možda mi se to samo čini? Možda nam on postavlja klopku?

Jer izbliza se Matiju činilo da se na čovjekovu izboranom licu skriva neka iskra lukavštine, skrivenog poriva, i to upravo u trenutku kada se zahihotao i rekao da će mrak malo kasniti večeras tako da vi i ja možemo nastaviti razgovarati.

I što ako nas on ovdje misli zatočiti? Zauvijek? Njegove ruke pune žila Matiju su odjednom nalikovale na tvrdokorno korijenje koje hvata i drži se i ne pušta. I što ako ovaj vještac kuje plan da nas ovdje drži i tako se osveti našim roditeljima i cijelom selu? Ili ne samo da nas želi držati ovdje već začarati i pretvoriti i nas u stvorenja?

Mati je rekao: Uskoro će mrak. Ja želim sada ići kući.

A Maja je rekla: A ja ne. Ja želim čuti još. I želim vidjeti još.

24

Nakon toga je čovjek nastavio te im pričao kako se, kada je imao otprilike deset i pol godina, odrekao društva svojih vršnjaka i društva odraslih, i počeo provoditi dane s mačkama i psima, sve dok nije naučio razumjeti pseći, mačji i konjski.

Nakon dva do tri tjedna cijelo je selo odlučilo da je ovaj jadan dječak obolio od njištalice i svi su bili jako oprezni da ne budu u njegovoj blizini. Na kraju su čak i njegovi roditelji, od silne nelagode od njega digli ruke: cijelo ih se selo stidjelo, a oni su se zapravo stidjeli njega, no osim stida njegovi su roditelji jako brinuli da se njegova mlađa braća ne zaraze ukoliko mu se previše približe.

I tako su ga, naposljetku, njegovi roditelji i cijelo selo prepustili tumananju po šumi, gdje je bio sam i slobodan, danju i noću kao Mjesec ili vjetar. Eorrrri-aarr, rekao je odjednom čovjek drugim glasom, i u tom trenu iz grmlja se pojavio medvjed smeđeg debelog krzna, očešao svoju tešku glavu o čovjekovu ruku, pogledao Matija i Maju svojim vlažnim medvjeđim očima punim znatiželje, prisnosti, prijateljstva, skromnosti, srama i neke male začuđenosti, kao da se svojim očima želi opravdati i kaže oprostite, ne ljutite se, ja naprosto ne razumijem što je sve ovo, jako mi je žao, no ništa ne razumijem, oprostite mi, ne očekujte od mene ništa, ta ja sam samo medvjed.

U tom se trenu medvjed pomalo nespretno prevrnuo na svoja široka leđa, s nogama u zraku i počeo češati svoje krzno o travu i brundati tamnim toplim glasom, zimskim i

dubokim, ali ugodnim. Mati je odmah ustuknuo dva-tri koraka unazad i pokušao je povući i Maju, no Maja se i ovoga puta izvukla iz njegova zahvata, grdeći ga: Prestani, dosta, pusti me Mati. Ako želiš, bježi već jednom kući, ta nitko te ne drži ovdje. Ja baš želim nastaviti s upoznavanjem.

I čovjek je rekao: Ti si Maja. Ti si Mati. I ja ću se predstaviti: Ja sam Nehi. Ja sam planinski duh. Vještac. I dopustite mi da vam predstavim Sigija. Ne morate ga se bojati. Sigi je razigrani medo, medo koji odjednom pleše usred kiše, ili pak pokušava otjerati muhe svojim prekratkim repom ili se satima skriva među riječnim biljkama prskajući svako živo biće koje bi onuda prošlo. Sigi, nemoj smetati. Baš sam usred priče.

S vremenom sam, nastavio je čovjek svoju priču, naučio i golublji, cvrčji, žablji, kozji, riblji i pčelinji. Nakon nekoliko mjeseci, nakon što sam nestao i započeo živjeti život planinskog djeteta u šumi, potrudio sam se naučiti još mnoge druge jezike raznih životinja. Nije mi bilo teško jer je u jezicima životinja i ptica mnogo manje riječi nego u jeziku ljudi. U tim jezicima postoji samo sadašnje vrijeme, nema prošlog ni budućeg vremena i postoje samo glagoli, imenice i usklici, bez ostalih jezičnih oblika.

Tijekom godina shvatio sam da i životinje katkada izgovaraju laži, kako bi izbjegle opasnost, ili kako bi se pokazale i ostavile dobar dojam, kako bi zavarale plijen ili kako bi zastrašile, katkada čak i kako bi očarale ili zavodile. Kao i svi mi.

Životinje imaju čak i posebne riječi koje opisuju životnu radost, oduševljenje, divljenje i ugodu. I one životinje koje se smatraju nijemima kao što su leptir, krijesnica, riba ili puž

imaju posebne riječi koje ne izgovaraju glasom, već iskazuju raznim sitnim drhturenjima, treptajima koje slušatelj prima kroz kožu, krzno ili perje, a ne ušima. Ti su treptaji nalik na tanan zvuk koji proizvodi list kada pada na površinu jezera dok je voda izrazito mirna i tiha.

Neka od stvorenja imaju određene riječi koje gotovo nalikuju molitvi: posebne riječi hvale zrakama sunca, ili druge riječi hvale vjetrovima koji pušu, hvale kišama, pepelu, bilju, svjetlu, toplini, hrani, mirisima i vodi. Postoje i riječi čežnje. No u jezicima živih stvorenja ne postoje riječi čiji je cilj poniziti ili izrugivati se. To ne.

Ako želite, Majo i Mati, rekao je čovjek i nježno položio svoje dvije teške umorne ruke na leđa jedne malene koze koja se upravo sklupčala u zagrljaju smeđeg krzna medvjeda Sigija kako bi se odmorila. Ako želite, možemo i vas polako pokušati naučiti. Kao što smo učili Nimija koji je pronašao put do nas još prije vas. Da, Nimi Ždrijebe, Nimi šmrkavac, onaj za kojega svi tamo dolje govore da boluje od njištalice. No u dubini duše, vas dvoje, Maja i Mati, već zapravo znate da ne postoji takva bolest – njištalice. Njištalicu su izmislili kako se nitko ne bi usudio približiti. Izmislili su kako bi osamili. Ustvari, vas dvoje ćete odsada biti naši gosti, moji i svih stvorenja koje sa mnom žive u ovome vrtu i našoj planinskoj kući.

Jer vi ostajete ovdje. S nama.

Čovjek je na trenutak zašutio i onda je promijenivši glas rekao, potiho, tonom koji nije dopuštao odbijanje ili raspravu: dođite sada za mnom.

I nije pričekao da vidi da li su oni pošli za njim ili ne, već se okrenuo i počeo mirno koračati prema kući, ne gledajući unazad. Nastavio im je pričati tamo gdje je stao i otkrio im

da je prije mnogo godina volio jednu iz njegovog razreda, Emanuelu, no nikada joj nije rekao da je voli i zato je to bila tužna ljubav. Nikada svoju ljubavnu tajnu nije nikome otkrio. Bojao se da će ako otkriju njegovu skrivenu ljubav, bujica izrugivanja biti još jača i vrijeđanje još gore.

Kada su, prateći čovjeka, Maja i Mati, medvjed Sigi i mala koza Sisa ušli u kuću, djeca su uvidjela da to uopće nije dvorac, već velika i prostrana soba, visokog stropa, topla soba, cijela izgrađena od neobrađenog drveta. Namještaj u sobi bio je oskudan i jednostavan, izrađen od drveta i jakih grana, na kojima je još uvijek bilo kore.

Tako je, pričao je čovjek, nakon što je posjeo Marija i Maju na dvije strane velikoga drvenog stola, masivnog i pomalo nezgrapnog, i nakon što su se medvjed i koza naslonili jedno na drugo i jedan drugom u naručju utonuli u san ispod stola, tako je jedne zimske, kišne i maglovite noći ustao i pobjegao iz sela i kuće. Na početku se skrivao u šumi, a nakon toga je našao svoje mjesto ovdje kod životinja, koje su ga voljele i pomagale mu, čuvale ga, jer i mnoge su životinje gnjavili tamo dolje. Ponekad su se čak i izivljavali na njima.

Tako smo se one iste kišne i maglovite noći u dugačkoj povorci svi popeli u planinsku šumu, rekao je čovjek, jer su životinje odabrale pobjeći i biti ovdje sa mnom. Pridite sada sa mnom prozoru i upoznajte mjesto na kojem ćete odsada biti: ovdje rastu sve vrste ukusnog voća, u ovom potočiću teče netaknuta snježna voda, prozirna kao zvuk planinske flaute. A tamo je mali bazen, kraj kojega se uskoro možete razodjenuti i oboje okupati. Nemojte se sramiti jedan drugoga. Ovdje kod nas nema srama kada smo nagi: nismo li svi uvijek nagi ispod naše odjeće? Samo su nas navikli, od najmanjih nogu, sramiti se svega onoga što je stvarno, a

ponositi se svime onime što je lažno. Navikli su nas ne radovati se zbog onoga što imamo već jedino zbog onoga što mi imamo, a drugi nemaju. I gore od toga, od djetinjstva su nas navikli prihvaćati otrovne misli koje uvijek započinju riječima „Nisu li drugi...”

Čovjek se nasmijao s tugom i promislio nakratko: Kod nas je sramota jedino rugati se.

Odjednom je dodao drugim glasom, tamnijim i zagasitijim: Ipak dešava se katkada, dešava mi se skoro svake noći, da se budim i silazim osvetiti im se malo u mraku. Prestraviti sve nasmrt. Pojaviti im se kao kostur na njihovim prozorima nakon što su ugasili svjetla. Ili grebati po podovima ili bučiti na krovovima kako bi imali noćne more. Ili ih probuditi, oblivene hladnim znojem, tako da misle da su se i oni zarazili njištalicom. Jednom u nekoliko godina privlačim ovamo i djecu. Kao Nimija Ždrebeta. Kao vas.

Maja je malo oklijevala prije no što je pažljivo postavila svoja pitanja: Ali zašto si zapravo odlučio ustati i pobjeći? Zašto nisi pokušao naći barem jednog ili dva prijatelja? Ili prijateljicu? Kako nisi razmišljao da bi možda mogao pokušati promijeniti nešto? Ili promijeniti sebe? Nije te nikada zanimalo odgonetnuti što to privlači sve izrugivanje baš na tebe? Zašto si to baš ti? Malo previše pitanja? Ne? Moja mama se uvijek ljuti na mene, zašto ti uvijek ispituješ sva ta pitanja, prestani s tim, od svakog tvojeg pitanja nastaje još jedna pukotina u zidovima kuće.

Čovjek nije gledao ni Maju ni Matija, nije žurio s odgovorom. Gorkim je pogledom zagledavao vrhove svojih prstiju, svoje tamne velike nokte. Na sva je Majina pitanja odgovorio s četiri riječi: Bilo mi je teško.

Nakon nekoliko trenutaka još je dodao: Zapravo, baš kao i ti i ja sam postavljao pitanja. No pitanja koja sam ja postavljao samo su dovodila do još više ruganja. Sve dok mi zbog silnih pukotina nije nestala kuća. Mati je rekao: Majo, dosta.

No Maja mu je ljutito odgovorila. Šta dosta. Zašto dosta, Mati. Ta on toliko sam sebe sažalijeva da zaboravlja da je on sam nesreća našeg sela. Čak i sada, nakon toliko godina, kada ga pitamo zašto je pobjegao – on izbjegava odgovor.

Mati je rekao: Ali i Nimi je pobjegao. I životinje su pobjegle. Ti znaš kako je to kada izživljavanje krene. I ruganje. Katkada i ja pomislim na bijeg, od njih, od svih, od kuće, od roditelja, od djece, od odraslih, od mojih sestara,

od svih. Neka misle da imam njištalicu. Pobjeći i biti sam u nekoj pećini usred šume, gdje ti nitko neće cijeli dan govoriti ovo da, a ovo ne, kako te nije sram.

Na to je Maja odgovorila: Ali kada sanjaš o bijegu Mati, ne sanjaš o tome da sa sobom uzmeš sve što raste. Ili vodu. Ili svjetlo. I ne sanjaš o tome kako ćeš se vraćati i osvećivati se svima.

Nastala je tišina, dok Nehi nije progovorio: I vas dvoje ste pobjegli. Sada je cijelo selo prestravljeno zbog vas, vaši su roditelji izbezumljeni i slomljeni.

Tako su njih dvoje cijelu večer sjedili kod Nehija, kralja šume. A večer je trajala i trajala, kao da je začarana, i nakon što su prošli brojni sati još uvijek ih je milovalo nježno predvečernje svjetlo. Za predvečernjim svjetlom stiglo je svjetlo pred zalazak sunca, a nakon nemjerljivog vremena pojavio se suton, suton koji je trajao dugo i nije nestajao, već je treperio i bojao nebesko prostranstvo u dugu tananih tonova, kao da je ovdje gore vrijeme brisalo samo sebe. Izbrisalo se. Zauvijek. Iznutra se, kako je već rečeno, vidjelo da ovo uopće nije utvrda, tek niska i prostrana građevina napravljena od širokih trupaca, okružena vrtom. Mati i Maja šetali su vrtom i ponovno se vraćali u kuću, jeli i pili i razgovarali, pa opet izlazili u vrt kako bi uživali u društvu životinja i ptica, buba i gmazova: jer odmah nakon što je preplašio Maju i Matija, Nehi se počeo šaliti, bio je vedriji i ponudio ih je slasnim voćem kakvo nikada nisu jeli. Svjetlo je polagano slabilo, ali mrak se nećkao. Večer se vrtjela amo-tamo, poskakivala s gredice na gređicu, između vrtnih puteljaka. Večer koja kao da oklijeva, večer koja ne želi biti, ali ne želi ni nestati.

Nije bio dan, no nije bila ni noć.

Ja se ne sjećam, ali nisam ni skroz zaboravio, mislio je Mati, da sam već bio u vremenu koje je nalikovalo ovom. U vremenu koje nije bilo ni dan ni noć, ni svjetlo ni mrak, jer to vrijeme uopće nije ni bilo vrijeme, naprotiv, bio je to neki samilosni omotač koji me okružio i cijeloga umotao. U snu? U bolesti? Kada sam bio mali? U bunilu zbog visoke

temperature? Dok sam još bio dojenče? Ili pak još prije toga, prije no što sam se rodio?

Nehi bi, dok je još bio dijete po imenu Neeman*, uvijek sažalijevao životinje i hranio ih. Kada je imao tek četiri ili pet godina brinuo bi pomno čak i o muhama, mravima, i ribama u rijeci.

I zbog toga su te u selu uznemiravali, rekla je Maja.

Te riječi Maja nije izgovorila kao da postavlja pitanje, već kao da zna.

I Mati je rekao: Sve dosad oni to nisu zaboravili, no ni ne sjećaju se. Možda bi trebala postojati još jedna riječ, posebna riječ koja obuhvaća sjećanje i zaborav: katkada se događa da jedan od roditelja kod nas pred svojom djecom odjednom ispušta glasove kao da oponaša životinje i ptice. No za tren isti taj roditelj žali i ispravlja samoga sebe, objašnjavajući žurno da su sve životinje zapravo samo bajka. I odmah se isti taj roditelj žali na Emanuelu, našu učiteljicu, što nas samo zbunjuje izmišljotinama koje se roje u njenoj jednoj glavi.

Kada je Mati rekao da bi trebala postojati jedna riječ koja bi uključivala i sjećanje i zaborav, Maja se sjetila svoje majke Lillie, koja na kraju svakoga dana baca mrvice pticama kojih nema, baca komade kruha u rijeku ribama koje su odavno nestale. A sada se bliži kraj dana. I upravo sada stoji njena majka sama na obali rijeke i uskoro će oni tamo zbog nas sigurno početi brinuti. A možda su tamo dolje već prošli dani i noći i opet dani, izlasci i zalasci sunca, i svi su već digli ruke od nas, a samo je ovdje vrijeme stalo? A rijeka, mislila je Maja, ta rijeka nikada ne miruje, danju i noću buja, vijuga između seoskih dvorišta i tvrdoglavo teče dalje, u

* Neeman, osim imena, može još imati i značenje dražestan. (op. prev.)

dolinu, trči i pjeni se na padini, s bijelom pjenom na obalama, kao da bježi od nas dalje, dolje, u neke mirne doline, a kod nas se zadržava samo na tren kako bi proklela naše selo.

Maja je rekla: Uskoro ćemo se morati vratiti. Brinut će za nas. Mislit će da se dogodilo nešto strašno.

Mati je rekao: Samo još malo. Samo do kraja njegove priče.

A čovjek je predložio: Zamolit ćemo mrak da još malo pričeka. Već smo se odavno dogovorili s večeri da će nam ovo biti jedna jako polagana večer.

Maja je rekla: Ali ti si nam učinio nešto strašno kada si nam uzeo sve životinje. Uzeo si i one životinje prema kojima nitko nikada nije bio okrutan. Uzeo si i one životinje koje su kod nas bile voljene i koje su zapravo voljele biti kućne životinje, kao na primjer Almonov pas i kao Emanuelina mačka sa svoja tri mačića. Otmica životinja je po mom mišljenju bila još okrutniji postupak od ruganja koje je tebe pogodilo. I ti, kada si odlučio osvetiti se, nisi zastao ni trenutka kako bi se upitao kome se zapravo osvećuješ. Onima koji se rugaju? Onima koji zlostavljaju životinje? Ili Almonu, Solini, mojoj majci i Emanueli, onoj za koju još kažeš da si je volio? Neeman je podignuo ramena i kao da je među njima pokušao sakriti svoj vrat i glavu. Kao da se u tom trenu poružnio pred njihovim očima. Njegovi su dlanovi postali nemirni i kao da su nešto tražili, kao da su preklinjali da ih oslobode, da više ne budu dlanovi, da ih sakriju, da im dopuste da pobjegnu od svog vlasnika i da mu se više nikada ne vrate. A kada je Maja spomenula Emanuelino ime, odjednom se u kutku Nehijevih usana pojavio smiješak, jadan i ponižen, grč koji je odavao zlobu i istovremeno molio za malo suosjećanja.

Nije vam dobro ovdje? Iznenada se čovjek uvrijedio, ne želite ostati? Samo još malo? Dobro. Idite. Nije me briga. Idite. Ja ionako nisam ovdje usamljen. Idite. Ja ću paziti da mrak ne padne dok ne stignete kući. Idite. Nema veze. Idite. Da sam se stvarno htio osvetiti, ostavio bih vas ovdje kod sebe zauvijek. Ili sam vam mogao odgovoriti na vaša pitanja

s nekoliko mojih teških odgovora. Zašto, na primjer, svi vi tamo dopuštate svojim roditeljima da vas ušutkaju svaki put kada pokušavate doznati što je zapravo bilo prije no što ste se rodili? Zašto im uvijek dopuštate da promijene temu razgovora i govore o nečem drugom? Možda zato što niste uistinu željeli provjeriti i saznati? Možda ste se bojali znati? Jer lakše je bilo da vam lažu i ne prebace na vaša leđa sve roditeljske tajne? Ne samo vas dvoje već i sva djeca sela? Bilo vam je ugodno da svu sramotu i krivnju vaši roditelji sačuvaju za sebe i ne uprljaju i vas? Ne? A možda ste i naslućivali istinu, ali ste se preplašili svoje slutnje? Jer ako su slutnje istinite, onda više nitko nikada ne bi smio zadirkovati i rugati se. A kako ćemo živjeti i zabavljati se, a da ponekad nekoga ne ponizimo? A da se malo ne izivljavamo, preziremo ili gazimo druge?

Maja reče: Evo, gledaj, Nehi, pa i ti sam se sada rugaš. I čak uživaš u tome, zar ne?

O d silne usamljenosti Neeman je naučio govoriti sa životinjama njihovim jezicima. Nakon nekoliko godina, kada je cijelo selo govorilo kako je obolio od njištalice, udaljavalo se od njega i iz daljine ga gađalo komadima crepova i kamenjem, našao je u brdima pećinu u kojoj je sam živio, a preživljavao je hraneći se gljivama i šumskim bobicama. Samo je ponekad, noću, čekao da se cijelo selo zatvori u svoje kuće, i tada bi silazio lutati poput sjene uličicama mračnog sela.

Do dana današnjega katkada silazi. U mraku. Silazi tek onda kada su već svi zatvoreni iza svojih željeznih žaluzina i zasuna. Silazi i luta selom jer mu je ovdje pomalo tužno, unatoč ljubavi životinja i unatoč svim ljepotama planine.

U mraku, noćima bez Mjeseca, on se muva amo-tamo po praznim uličicama. Katkada Nimi i on tumaraju onuda na vršcima prstiju, približavajući se na tren ovoj ili onoj kući, vireći kroz žaluzine i gledajući obitelji kako u miru završavaju posljednje pripreme pred spavanje.

Jer ugodno je, iza zavjesa, slušati oca koji čita priču kćeri prije spavanja ili majku koja sjedi na rubu kreveta svoga malenog sina i pjevuši mu uspavanku, koja odjednom rastužuje staro Nehijevo srce. I ugodno mu je nekada slušati, iza poluzatvorenog prozora, večernje uspavane razgovore umornoga bračnoga para dok u toplini svoje spavaće sobe pijuckaju noćni čaj. Ili kada sjede i čitaju u tišini noći. Katkada ukućani razmjenjuju neke riječi koje teško padaju na Nehijevu dušu i Nimiju izmamljuju suze, razgovori kao

što su primjerice: slušaj, jako ti je lijep ovaj cvjetni ogrtač. Ili: napokon si sišao u podrum i popravio stube, jako sam sretna zbog toga i zahvaljujem ti na tome. Ili: priča koju su ispričao noćas djetetu prije spavanja bila je nježna i lijepa, i podsjetila me na djetinjstvo.

Tako lutam noću napuštenim dvorištima, dva-tri sata, sam, a katkada zajedno s Nimijem, sve dok ne ugasne i posljednje svjetlo u selu, ono u Almonovu prozoru. Jer pomalo sam zavidan. Zavidan na svemu onome što nikada nisam imao niti ću ikada imati.

Maja reče: Izgleda da je i ovdje gore katkada prilično tužno.

29

Ali ja ih nisam uzeo, reče Nehi. Sigurno ne sve. Jedne su noći životinje ustale i sve do posljednje napustile selo, penjući se za mnom u visine planinskih šuma. Čak i one životinje koje su voljele svoje domove i dugo se nećkale ostati ili poći, kao Zito, pas ribara Almona, i kao Tima, Emanuelina tigrasta mačka i njeni mačići, čak su i oni odlučili na kraju popeti se i pridružiti mi se, zajedno sa svima ostalima: ne zato što sam ih začarao i ne zato što sam se htio osvetiti, već zato što i kod životinja postoji strah kojega dobro poznajete, strah od različitosti, ostati dok svi odlaze, ili otići kada svi ostaju. Nitko ne želi ostati bez čopora ili biti izbačen iz stada. Ako si se samo jednom ili dvaput udaljio iz jata – neće ti više dopustiti da se vratiš. Jer boluješ od njištalice.

U početku je Neeman sagradio malenu sjenicu na šumskoj čistini u vrhovima planine, a njegovi prijatelji životinje brinuli su o njegovim potrebama svakodnevno: ovce i koze davale bi mu mlijeko, ptice bi nesle jaja, pčele darivale med, rijeka snježnu vodu, vjeverice bi prikupljale voće i šumske bobice, a maleni glodavci iskapali krumpire. Čak su i mravi, u dugačkim povorkama, s polja u dolini nosili zrna pšenice, kako bi mogao ispeći kruh. Vukovi i medvjedi su ga čuvali. Tako je godinama živio daleko od ljudi, okružen ljubavlju velikih i malih životinja. Žabe su mu skratile ime od Neeman u Neei. No zbog naglaska šakala i noćnih ptica od Neeija je postao Nehi.

30

Prije mnogo godina, u jednoj skrivenoj dolini, preko sedam brda i sedam dubokih klanaca, na jednom od svojih divljih putovanja Nehi je otkrio maleni grm na kojem su rasle različite vrste bjelkastog i ljubičastog voća, čiji je okus bio gotovo kao okus mesa. Ovo je voće Nehi nazvao mesovnica. Sjeme grma mesovnice posijao je po cijeloj šumi, njegovao ga i uzgajao pa presađivao, jer je uvidio da sve divlje životinje jako vole okus mesovnice i jedu ga dosita, nakon čega više nemaju potrebu loviti slabije životinje. Nemaju ni želju loviti. Tako je Nehiju uspjelo naviknuti tigra na igru s malim jarićima, a vuka da pazi na stado ovaca i čak da zaspi među njima dok mu njihovo toplo runo grije tijelo u hladnim noćima. U cijeloj šumi nijedna životinja više nije kretala u lov, i nijedna se životinja više nije bojala grabežljivaca. No nisu posve zaboravili.

Nakon još jednog obilaska vrta Maja i Mati su već znali reći nekoliko riječi na vrapčjem i rečenicu ili dvije na mačjem i na jeziku krava. Mogli su razumjeti tu i tamo koju riječ na mušjem. Nehi, a s njim i sve vrtne životinje, pozvali su Matija i Maju da ostanu s njima još nekoliko tjedana.

No Mati je uzeo Maju za ruku i rekao: Oni tamo brinu zbog nas. Ne smijemo ih tako preplašiti.

Zatim se Mati prisjetio da se baš sada, u ovome trenutku, upravo dok se spušta mrak, zatvaraju sve kuće u selu i sve žaluzine, svaka vrata se zaključavaju s dva-tri željezna lokota. Njihovi roditelji sigurno strahuju za njih i možda je već cijelo selo krenulo u potragu za njima, noseći svjetiljke, i možda su već odustali od potrage i svi se sada zatvaraju, svaka obitelj iza svojih željeznih žaluzina.

Maja i Mati su zamolili Nehija da s njima pošalje brzu srnu ili psa, kako bi im, niz padinu, pokazali put kući. Naravno da su oboje odmah obećali kako nikome neće ispričati, nikada, nijednom, sve ono što su vidjeli svojim očima i čuli svojim ušima, u skrovištu duha planina, i neće otkriti ništa o veličanstvenim čudima koja su otkrili u njegovu vrtu.

No Nehi im se opet nasmijao zamišljeno. Bio je to skroman osmijeh, gotovo sramežljiv, pa čak i tužan no ipak pomalo tajanstven, osmijeh koji nije započinjao na njegovim usnama, već među borama kraj njegovih očiju, i silazio i širio se izbrazdanom mrežom njegovih obraza sve dok nije zastao, oklijevajući u kutku njegovih usana. Nakon što se

osmjehnuo rekao je da nema nikakve potrebe za takvim obećanjem: ta i ako ispričaju sve, čak ako uđu i u najmanji detalj, tko će im uopće vjerovati? Ako ispričaju sve što su vidjeli, time će samo izazvati podsmijeh i ruganje u cijelom selu: kazna onima koji dvoje vječna je dvojba, dvojba oko dvojbe koju sami sebi nameću. Kazna onima koji sumnjaju jest danonoćna sumnja u sve. Sumnja čak i u sebe same i u vlastitu sumnju.

Mati reče:

Kada učiteljica Emanuela ili ribar Almon započinju kod nas priče o životinjama, odmah se svi počinju rugati. I odrasli i djeca. No nekada netko od odraslih zaboravlja na ruganje, možda ga spopadne žaljenje ili čežnja, i onda počinje govoriti o svemu onome što će za tren potpuno poreći. Uvijek postoji netko tko počinje i svi ga ušutkavaju. No svaki put je onaj tko započinje netko drugi. Katkada dođe dijete u razred i svima priča kako mu se čini da je pred jutro, dok je bio tek napola budan, čuo neki cvrkut izdaleka, ili zujanje ili ćurlikanje. No odmah ga svi ušutkavaju, da ne bi govorio i nervirao. Poriču li roditelji sve od silne sramote? Ili je pak tamo odlučeno poricati sve kako bi se zaustavila tuga. No čini mi se da nitko nije zaboravio ono što je cijelo selo odlučilo zaboraviti.

Kasnije ih je Nehi zamolio da mu pričaju malo o životu sela danju. Jer on silazi samo noću. Moli da mu pričaju kako izgleda kameni trg u dugim ljetnim večerima, obasjan svjetlom između dana i sutona. I kakav je trg u sate kada Danir krovopokrivač i njegovi pomoćnici, djevojke i momci, dolaze tamo razgovarati, popiti pivo, smijati se i ponekad pjevati pola sata, sat. I kako je ribar Almon? Još uvijek vodi prepirke sa stablima u vrtu? Još uvijek sjedi i svojim nožem u drvetu rezbari likove životinja? Jednoga dana sam jedva

uspio dočekati ponoć, toliko sam želio odjednom sići danju u njegov povrtnjak, stajati tamo sat-dva ispruženih ruku kao križ, ukloniti strašilo i umaskirati se u nj, jer nije li Almon već gotovo slijep, možda ne bi osjetio razliku, tako da on i ja započnemo prepirku.

I kakvi su ženski razgovori u dućanu? I kakvo je vijeće pralja kod riječnog rukavca? I kako je sada Emanuela? A kutak starijih koji oko 10 sati ujutro dolaze sjediti na klupe kraj obale rijeke i zajedno puše lulu? Kada se ne bih bojao da će svi tamo ustati i pobjeći od mene vrišteći, možda bih ipak jednom sišao k vama danju. Samo jednom. Prikrao bih se i sjeo među vas, sudjelovao malo u vašim raspravama o sjećanju i udisao miris dima lula. Možda među vama ipak ima onih koji me nisu sasvim zaboravili?

Maja reče: Onaj tko se sjeća, izvrgnut je ruglu. Onaj koji šuti, šuti.

Zamislite, kazala je Maja Matiju i Nehiju, koji je silazio i pratio ih u sumrak posljednjeg večernjeg svjetla vijugavim puteljkom niz šumsku padinu na njihovom putu kući, zamislite što bi se desilo da se jednoga dana naposljetku vratiš, Nehi, u selo, i da se s tobom odjednom vrate sve životinje koje su nas ostavile prije mnogo godina i pošle za tobom u planinu. Zamislite kakva bi to bila panika, nevjerica i šok. Ali zamislite i kakva bi to bila radost!

Mati reče:

I opet bi se kod nas, na granama drveća, gnijezdili vrapci i češljugari, golubovi bi letjeli oko golubinjaka, gavrani bi kreštali pred jutro. U svim bi seoskim dvorištima popravili stare štale, trošne kokošinjce, i staje, i torove, i sjenike, i obore za ovce. Psi bi opet lajali u našim dvorištima i na prašnjavim putevima, a oko košnica bi opet zujali rojevi pčela.

Maja reče:

I stari Almon bi opet sjedio sa svojim voljenim psom na obali rijeke i razgovarao s ribama koje su se u nju vratile. Čak bi i njegovo staro strašilo, umjesto da se cijeli dan prepire s njim, moglo napokon započeti prepirku s pravim pticama.

Mati reče:

A švelja Solina bi svom suprugu Ginomu mogla dati mačića na dar. Ili pak jare. Ili vjevericu.

Maja reče:

Moja majka, pekarica, šetala bi seoskim uličicama okružena oblakom ptica i sipala svima mrvice, a Emanuela bi joj mahala sa svog balkona. I možda, kad bi se vratio, Nehi, možda, tko zna –

Nehi je sve ovo slušao u tišini. Vena ili žila, mala i plavičasta, titrala je u kutku njegova čela, kao da tamo ubrzano kuca srce pileta. No na kraju svoje šutnje rekao je hrapavim glasom, dubokim, unutarnjim i ugodnim glasom, kao topla kuhinja u zimskoj noći:

A što ako se opet budu rugali? Ili izživljavali? I što će se dogoditi ako se u meni opet probudi želja da nanosim bol i zlo, kako bih se svima osvetio?

I nakon trena je nastavio:

I što ako stameni i veliki zemljoradnici, oni čiji su roditelji učili zajedno sa mnom u razredu učiteljice Rafaele, majke učiteljice Emanuele, što ako opet budu tukli pse štapovima, šibali konje kožnim remenjem i trovali ulične mačke, topili miševе u kantama otpadne vode, i opet odlazili u šumu i svojim puškama ubijali srne, košute i lisice, trgovali njihovim krznom i postavljali razne klopke zečevima i divljim guskama? I ponovno budu razapinjali mreže kako bi izlovljavali riječne ribe?

Kada su nastavili silaziti, nakon pet ili šest okuka na putu koji se mračio pod maglom krošanja šumskog drveća, Neeman je rekao:

Naravno, krave će prihvatiti s radošću i zadovoljstvom, konje s oduševljenjem, i kokoši koje im nose jaja, i koze, i patke, i ovce i golubove. Da, i neki od njih će se zasigurno jako vezati uz svoje pse, i mačke, i ptice pjevice. To da. Ali što će napraviti štakorima? Crvima? Što će se desiti

žoharima i komarcima i kućnim paucima? Što će se tamo desiti Nimiju? Meni?

Kada su stigli do ruba šume, do mjesta s kojega su se vidjele prve kuće u selu, Nehi im je kazao: Eto, već stiže noć. Tamo već brinu za vas. Idite oboje kući i, ako želite, možete ponekad doći u naše planinsko skrovište. Možete ostati s nama tek nekoliko sati ili cijeli dan, ili duže. No u međuvremenu pripazite dobro da se i vas dvoje ne zarazite bolešću ruganja i prezira. Baš suprotno, možda ćete s vremenom uspjeti odvratiti svoje prijatelje, ili bar neke od njih od poruge i zadirivanja. Razgovarajte s njima. Razgovarajte i s onima koji vrijeđaju i s onima koji zlostavljaju, i sa svima onima koji uživaju u tuđoj nesreći. Govorite vas dvoje svakome tko vas je spreman saslušati. Pokušajte razgovarati i s onima koji će vam se rugati i prezirati vas. Nećete to primijetiti, ako nastavite govoriti još i još.

Sve dok se jednoga dana srca ne promijene, i mi sidemo s planine, a možda se u nama rodi novo srce. Sva stvorenja, ljudi i životinje i ptice, svi mesožderi, steknu naviku jesti mesovnice umjesto da love. Tada ćemo svi, ja i moji prijatelji, i Nimi Ždrijebe, moći izaći iz dubine šume i vratiti se u selo, živjeti živote u kući, dvorištu, poljima, livadama i na obali rijeke. Moja želja za osvetom će nestati i ispariti, i otpasti s mene kao stara koža sa zmije. Radit ćemo, voljeti, šetati, pjevati, svirati, igrati se, razgovarati, a da ne lovimo ili budemo lovina, i da se jedni drugima ne izrugujemo. A sada pođite vas dvoje. I ne zaboravite. Ni kad narastete i budete

odrasli, i možda roditelji, ne zaboravite. Laka vam noć, Majo i Mati. Laka noć oboma.

Kada se šuma smračila, a Maja i Mati su ruku pod ruku sišli i približavali se svjetlima sela, Mati reče Maji:

Moramo ispričati Almonu. Moramo ispričati Emanueli. Moramo ispričati Daniru.

Maja reče: Ne samo njima, Mati. Morat ćemo ispričati svima. Mojoj majci. Starijima. Tvojim roditeljima. Neće nam to biti lako.

A Mati će:

Još će reći da smo se oboje zarazili njištalicom.

Maja reče:

Moramo pronaći Nimija. Moramo ga vratiti.

A Mati reče:

Sutra.

Amos Oz rođen je kao Amos Klausner 4. svibnja 1939. u Jeruzalemu. Odrastao je u Jeruzalemu u Ulici Amos u četvrti Kerem Avraham, u kojoj je smještena radnja najvećeg broja njegovih romana. Ozovi su stavovi izrazito pacifistički u sferi politike i socijalnodemokratski u sferi socijalne ekonomije. Jedan je od prvih Izraelaca koji je zagovarao rješavanje izraelsko-palestinskog sukoba nakon Šestodnevnog rata. Učinio je to još 1967. u članku „Zemlja naših predaka“ u novinama *Davar*. Jedan je od utemeljitelja pokreta Peace Now.

Njegova prva zbirka priča *Gdje šakali zavijaju* izlazi 1965., a prvi roman *Možda drugdje* 1966. godine. Do sada je objavio devetnaest romana, među kojima se posebno ističu *Moj Michael*, *Planina lošeg savjeta*, *Soumchi*, *Crna kutija*, *Fima*, *Pantera u podrumu*, *Isto more*, autobiografski roman *Priča o ljubavi i tmuni* te najnoviji *Rimovanje života i smrti*. Objavio je i niz esejističkih knjiga, od kojih valja izdvojiti *U zemlji Izrael*, *Izrael*, *Palestina i mir* te *Kako izliječiti fanatika*.

Djela su mu prevedena na više od četrdeset svjetskih jezika. Redovito objavljuje eseje o politici, književnosti i miru. Pisao je za *Davar*, *Yedioth Ahronoth*, *New York Review of Books* i sve važnije svjetske dnevne novine.

Amos Oz dobitnik je niza prestižnih nagrada – *Izraelske nagrade za književnost* (1998.), *Mirovne nagrade njemačkih nakladnika i knjižara* (1992.), *Goetheove nagrade grada Frankfurta* (2005.), francuske nagrade *Senders* (2004.), *Heineove nagrade* i mnogih drugih važnih svjetskih nagrada i priznanja.

Laila Šprajc rođena je 1972. godine u Zagrebu, gdje je završila osnovno i srednjoškolsko obrazovanje. Studij sociologije, antropologije i specijalne edukacije završava na Sveučilištu u Haifi (Izrael). Voditeljica je projekata Židovske općine Zagreb i autorica priručnika za učenje hebrejskog jezika.

Knjiga je objavljena uz potporu Ministarstva kulture Republike Hrvatske.

Nakladnik Fraktura, Zaprešić

Za nakladnika Sibila Serdarević

Urednik Seid Serdarević

Lektura i korektura Branka Savić

Grafička urednica Maja Glušić

Dizajn i prijelom Fraktura

Ilustracija na naslovnici Vania Zouravliov

Godina izdanja 2011., ožujak (prvo izdanje)

Tiskano u Hrvatskoj

ISBN 978-953-266-209-2

www.fraktura.hr fraktura@fraktura.hr

T: +385 1 335 78 63 F: +385 13 35 8 3 2 0